

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
Krimināltiesisko zinātņu katedra

IZLĪGUMS KRIMINĀLPROCESĀ

BAKALaura DARBS

Autors: **Vladislavs Jašņiks**

Studenta apliecības Nr.: vj13026

Darba vadītājs: Mg. iur. **Gunārs Kūtris**

RĪGA 2016

ANOTĀCIJA

Izlīgums – tiesību institūts, kas ieņem svarīgu vietu cilvēku attiecībās, tostarp arī krimināltiesībās, it īpaši tā seku dēļ. Ņemot vērā apstākļus, kas nosaka, ka kriminālprocess var tikt izbeigts, pamatojoties uz cietušā un aizdomās turētā vai apsūdzētā izlīgumu, ir ļoti svarīgi nodrošināt, lai šie apstākļi izpildītos un iestātos tiesiski regulētas izlīguma sekas.

Darba mērķis ir izpētīt izlīguma tiesību institūta būtību kriminālprocesā, noskaidrot iesaistīto personu lomu un nozīmi šī tiesību institūta piemērošanas gaitā, kā arī noskaidrot, vai praksē izlīgums ar starpnieka piedalīšanos sekmē labāku kriminālprocesuālo mērķu sasniegšanu.

Darbs sastāv no 4 nodaļām: izlīguma jēdziens un būtība, izlīgumā iesaistītās personas, izlīgums ar starpnieka piedalīšanos un izlīguma sekas.

Atslēgas vārdi: izlīgums, kriminālprocess, cietušais, apsūdzētais, starpnieks, sekas.

ANNOTATION

Settlement – law institute, that is important both in criminal law and people relationship, most of it because of the consequences this institute has. Having regard to the circumstances, which dictates when criminal procedure can be finished, based on the settlement between the victim and the suspect or defendant, it is very important to ensure that these circumstances occurs and enforces legally regulated consequences of the settlement.

The purpose of this bachelors degree is to research the nature of the settlement in the criminal procedure, to find out the role and the meaning of the persons that are involved in the application of this institute in the criminal procedure, and also to find out is application of settlement with the help of negotiator better in the meaning of achieving the objectives of the criminal procedure.

The work has 4 chapters: the definition and nature of settlement, persons that are involved in the application of settlement, settlement with the help of negotiator, consequences of the settlement.

Key words: settlement, criminal procedure, victim, defendant, negotiator, consequences.

SATURS

Ievads.....	5
1. IZLĪGUMA JĒDZIENS UN BŪTĪBA	7
2. IZLĪGUMĀ IESAISTĪTĀS PERSONAS.....	17
2.2. Cietušais.....	17
2.3. Vainīgais	22
3. IZLĪGUMS AR STARPNIĒKA PIEDALĪŠANOS.....	26
4. IZLĪGUMA SEKAS	31
KOPSAVILKUMS.....	36
IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	38

IEVADS

Cilvēkiem katram ir atšķirīgi uzskati, attieksme pret dzīves procesiem, vērtībām un pienākumiem, par to, kas ir pareizi un kas nav. Tomēr ir kāds apstāklis, kas cilvēkus vieno – katrs mēdz dzīvē pieļaut kļūdas. Ja bērnībā pieļautās kļūdas vairumā gadījumu neatstāj sekas, tad diemžēl pieauguši cilvēki, pieņemot kļūdainus lēmumus, par prettiesisku vai citus aizskarošu rīcību, saņem sodu. Atbildība par nelikumīgām darbībām ir paredzēta Krimināllikumā¹ (turpmāk – KL), savukārt procesa uzsākšana un tā norises gaita, tiek regulēta Kriminālprocesa likumā² (turpmāk – KPL). Izlīgums kā viens no veidiem personas atbrīvošanai no kriminālatbildības ir arī nozīmīgs tiesību institūts izmeklēšanas iestāžu un tiesu darba noslogotības samazināšanas dēļ.

Ir gadījumi, kad cilvēki, kuri veikuši prettiesiskas darbības, patiesi nožēlo izdarīto un bieži vēlas kaut nebūtu veikuši noziegumu. Tādos gadījumos likumdevējs ir paredzējis iespēju panākt izlīgumu starp vainīgo un cietušo personu normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā. Šāds konfliktu atrisināšanas veids ir ļoti efektīvs, bet tikai tādos gadījumos, kad vainīgā persona tiešām nožēlo izdarīto un atzīst, ka ir veikusi noziegumu, bet cietušais ir gatavs izlīgt. Bieži vien liktenīgās kļūdas dzīvē tiek pieļautas tā brīža vieglprātības vai pieredzes trūkuma dēļ. Izlīguma slēgšana šādos gadījumos ir iespēja apstāties, pārdomāt savu dzīvesveidu un sākt dzīvot citādāk.

Atbilstoši KPL 381. pantam izlīguma īstenošanā var piedalīties un to organizēt Valsts probācijas dienests (turpmāk – Probācijas dienests), kas būtiski ietekmē izlīguma procesa sekmīgu norisi. Kaut gan šāds Probācijas dienesta vadīts izlīgums pēc būtības ir ļoti līdzīgs mediācijai, bet tos nevajadzētu jaukt un tie būtu nošķirami.

Izlīguma temats savu aktualitāti nav zaudējis, jo, neskatoties uz to, ka izlīgums tiek piemērots Latvijas krimināltiesībās jau vairākus gadus, tas vēl joprojām ir jauns, tiek nepārtraukti attīstīts un uzlabots. Arī praksē ir konstatējami problēmjautājumi, kas skar šo tiesību institūtu, tāpēc tēmas aktualitāte ir pamatota arī ar to, ka šiem problēmjautājumiem ir jārod risinājumi.

Darba mērķis ir izpētīt izlīguma tiesību institūta būtību, tā vēsturisko attīstību, apkopojot informāciju par to un izpētīt un analizēt tiesu praksi saistībā ar izlīgumu, lai noskaidrotu iespējamās šī institūta attīstības veidus un izvirzīt iespējamās priekšlikumus saistībā ar to.

Darba mērķa sasniegšanai tiek izvirzīti šādi uzdevumi:

---

¹ Krimināllikums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=88966> [aplūkots 2016. gada 30.martā]

² Kriminālprocesa likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=107820> [aplūkots 2016. gada 30.martā]

- 1) Normatīvo aktu bāzes izpēte;
- 2) Metodoloģisko un periodisko materiālu izpēte;
- 3) Tiesu prakses izpēte un analīze;
- 4) Probācijas dienesta starpnieka un pārstāvja intervēšana.

Darba uzdevums ir ne tikai izpētīt izlīguma tiesību institūta būtību, bet arī noskaidrot problēmjautājumus un konstatēt nepilnības normatīvajos aktos, kā arī sniegt savu risinājumu šiem problēmjautājumiem un nepilnībām.

Darbā izvirzītā mērķa sasniegšanai, tika izmantotas šādas pētniecības metodes:

1) analītiskā metode ir izmantota normatīvo aktu, tiesas nolēmumu, publikācijās un juridiskajā literatūrā pausto uzskatu analīzē; 2) salīdzinošā metode ir izmantota Latvijas un ārzemju izlīguma veidu un to pielietojuma, kā arī dažādu autoru pausto viedokļu par izlīguma definīciju, salīdzināšanai; 3) deduktīvā metode izmantota, lai varētu no informācijas bāzes analīzes izdarītu individuālus secinājumus par izlīguma būtību un izpratni; 4) tiesību normu interpretācijas metode ir izmantota, lai varētu piedāvāt risinājumus neskaidrībām ar izlīguma īstenošanu teorijā un praksē.

Darbs sastāv no 42 lappusēm un tā veidošanā ir izmantoti 37 avoti, kas ir minēti izmantotās literatūras un avotu sarakstā, tai skaitā arī intervija ar Valsts probācijas dienesta pārstāvi un starpnieku. Visa informācija ir ietverta četrās nodaļās, kurās tika apskatīts izlīguma jēdziens un būtība, izlīgumā iesaistītās personas, izlīgums, kas tiek īstenots ar starpnieka piedalīšanos un izlīguma sekas.

1. IZLĪGUMA JĒDZIENS UN BŪTĪBA

Ikviens cilvēks savā dzīvē ir saskāries ar to, ka tiek aizskartas viņa tiesības vai viņam tiek nodarīts kāds kaitējums. Šāda situācija varētu būt pirmajā brīdī šķietami nenopietna, piemēram, kas izveidojusies skolas pagalmā, kur jaunieši nolēmj „atrisināt attiecības”, tādā veidā kādam nodarot vieglus miesas bojājumus, bet var būt situācija, kad notiek ceļu satiksmes negadījums, kur sekas var būt daudz nopietnākas par pagalma „kautiņu”. Gan jauniešu gadījumā, gan ceļu satiksmes negadījuma situācijā var tikt uzsākts kriminālprocess, kura mērķis ir sodīt vainīgos un pēc iespējas atjaunot to tiesisko stāvokli, kāds bija pirms pāridarījuma. Kā ir minējis Latvijas tiesībszinātnieks un politiķis Andrejs Judins: „Svarīgi ievērot, ka ikviens noziedzīgs nodarījums ir ne vien pamats kriminālai izmeklēšanai un vainīgo personu notiesāšanai, bet arī konflikts, kurš jāatrisina”.³ Autors pilnībā piekrīt minētajam atzinumam, jo katra konflikta risināšanas mērķis ir sasniegt taisnīgumu, tikai sasniedzot to, konflikts tiek atrisināts. Tas arī ir tas iemesls, kāpēc pastāv izlīgums, kas ir viens no krimināltiesisko konfliktu risināšanas veidiem. Savā veidā atjaunojot taisnīgumu, tiek panākta kriminālprocesuālā mērķa sasniegšana.

Izlīgums ir iespēja personām, kuras savā dzīvē ir izdarījušas kļūdas, novērst šo kļūdu sekas un atjaunot taisnīgumu, kas bijis pirms nozieguma. Izlīguma īstenošana kriminālprocesā veicina to, lai gan cietušais gūtu morālu un materiālu atlīdzinājumu par notikušo, gan vainīgā persona par tās iesaistīšanos prettiesiskās rīcības novēršanā un salīgšanā ar cietušo tiktu atbrīvota no kriminālatbildības, tādējādi veicinot vainīgās personas noziegumu neatkārtotību un ietekmējot to, ka arī citas personas neveic noziegumus turpmāk.

Izlīgums, kas ir minēts gan KL, gan KPL kā veids personas atbrīvošanai no kriminālatbildības bija regulēts arī Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 5.3. pantā, kas stājās spēkā ar grozījumiem 1999. gada 1. aprīlī. Šajā pantā bija noteikts, ka prokurors vai ar viņa piekrišanu izziņas iestāde var pieņemt lēmumu par atteikšanos ierosināt krimināllietu vai lēmumu par krimināllietas izbeigšanu, atbrīvojot personu, kas ir izdarījusi kriminālpārkāpumu no kriminālatbildības, ja šī persona ir izlīgusi ar cietušo vai tā likumisko pārstāvi. Kopš tā laika ir pagājuši jau 17 gadi un izlīguma institūts ir mainījies, tāpat kā mainījusies ir gan sabiedrības, gan tiesu sistēmai piederīgo personu attieksme pret šo institūtu, proti, tagad tas tiek pielietots biežāk un pareizāk.

---

³ Judins A. Izlīgums Latvijas krimināltiesībās. b. v.: Sabiedriskās politikas centrs Providus, 2005. Pieejams: http://www.probacija.lv/uploads/petijumi/izligums_20latvijas_20kriminaltiesibas.pdf [aplūkots 2016. gada 10. aprīlī]

Jānorāda, ka Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksā kopš 1986. gadā arī pastāvēja izlīguma institūts, bet tas bija apstākļi, kas nepieļauj tiesvedību krimināllietā. Izlīgumu cietušais un apsūdzētais varēja noslēgt tikai personiskās apsūdzības lietās. Šeit ir svarīgi pievērst uzmanību divām lietām – izlīgumu slēdza cietušais un apsūdzētais, nevis kā šobrīd, izlīgumu var slēgt jebkurā procesa stadijā, un tas, ka izlīgumu slēdza tikai personiskās apsūdzības lietās. Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa komentāros par personiskās apsūdzības lietām tika uzskatītas tās lietas, kuras ir ierosinātas par noziegumiem, kas ir paredzēti Latvijas PSR Kriminālkodeksa 109. pantā, 110. panta otrajā daļā, 111. panta pirmajā daļā, 127. panta pirmajā daļā, 128. panta pirmajā daļā. Personiskās apsūdzības lietas tika ierosinātas, tikai pamatojoties uz cietušā vai dažos gadījumos viņa pārstāvja pieteikumu. Tās varēja atsevišķos gadījumos ierosināt arī prokurors vai prokurors varēja iestāties arī iesāktā lietā, bet tādā gadījumā izlīgumu vairs nevarēja panākt. Vēl pastāvēja arī personiski-publiskās apsūdzības lietas, kuras arī tika ierosinātas tikai uz cietušā pieteikuma, bet, piemēram, par noziegumiem, kas minēti Kriminālkodeksa 121. pantā, izlīgumu noslēgt nevarēja.⁴

Mūsdienās izlīgums kā veids personas atbrīvošanai no kriminālatbildības ir minēts divos KPL pantos – 377. panta devītajā punktā un 379. panta pirmās daļas otrajā punktā.

KPL 377. panta devītajā punktā minētais nosaka, ka kriminālprocesu nedrīkst uzsākt, bet uzsākts process ir jāizbeidz, ja ir noticis cietušā un aizdomās turētā vai apsūdzētā izlīgums tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz cietušās personas pieteikuma pamata un pilnīgi novērsts vai atlīdzināts ar noziedzīgo nodarījumu radītais kaitējums. Analizējot šo normu, var saprast, ka cietušais var noslēgt izlīgumu ar personu, kura pēc procesa virzītāja pieņēmuma, pamatojoties uz pierādījumu kopumu, visticamāk izdarījusi izmeklējamu noziedzīgo nodarījumu (aizdomās turētais) vai arī ar personu, attiecībā pret kuru pieņemts lēmums par šīs personas saukšanu pie kriminālatbildības, tas ir, uzsākta šīs personas kriminālvajāšana (apsūdzētais).⁵ Tas nozīmē, ka izlīgums KPL 377. panta devītajā punkta izpratnē var tikt noslēgts gan pirmstiesas kriminālprocesa stadijā, gan iztiesāšanas stadijā, bet svarīgs nosacījums ir, ka šim kriminālprocesam ir jābūt uzsāktam, pamatojoties uz cietušās personas pieteikumu, kas nozīmē, ka tai ir jābūt privāti – publiskās apsūdzības lietai. Saskaņā ar KPL 7. panta otro daļu, kurā ir minēti panti, pamatojoties uz kuriem var uzsākt šādas lietas, kriminālprocesu var uzsākt arī procesa virzītājs, ja pieteikums nav saņemts no personas, kurai ir nodarīts kaitējums, un ja šī persona fizisku vai psihisku trūkumu dēļ pati nespēj īstenot savas tiesības. Pie tam šajā gadījumā rodas situācija, kurā teorētiski, ja procesa virzītājs ir

⁴ Autoru kolektīvs B. Azāna vadībā. Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa komentāri. Rīga: Avots, 1986, 9.-11., 169. lpp.

⁵ Meikališa A., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess shēmās A daļa. Rīga. Latvijas vēstnesis, 2007, 85.-88.lpp.

uzsācis kriminālprocesu, cietušais pēc tam varētu arī slēgt izlīgumu, ja tiek noskaidrots, ka šādi fiziskie vai psihiskie trūkumi nav šķērslis šim cietušajam izteikt tādu gribu.

Visbeidzot, aizdomās turētajam vai apsūdzētajam ir obligāts pienākums novērst vai atlīdzināt ar noziedzīgo nodarījumu radīto kaitējumu. Pēdējais nosacījums tika iestrādāts likumā tikai ar 2016. gada 9. marta grozījumiem, kas stājās spēkā 2016. gada 23. martā. Šie grozījumi teorētiski tagad atrisina praktisko problēmu, kad, piemēram, ar Probācijas dienesta starpniecību veiktā izlīgumā vainīgais tikai solīja atlīdzināt vai novērst nodarīto kaitējumu, bet pēc izlīguma piemērošanas un šīs personas atbrīvošanas no kriminālatbildības vienkārši pazuda, savus solījumus neizpildījis. Ja izpildās visi iepriekšminētie nosacījumi, tad kriminālprocesu neuzsāk, bet uzsākts kriminālprocess tiek izbeigts.

Savukārt 379. panta pirmās daļas otrais punkts nosaka, ka izmeklētājs ar uzraugošā prokurora piekrišanu, prokurors vai tiesa var izbeigt kriminālprocesu, ja persona, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu, ir izlīgusi ar cietušo vai viņa pārstāvi KL noteiktajos gadījumos. Tas nozīmē, ka atbilstoši KL 58. panta otrajai daļai, personu, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu, izņemot noziedzīgus nodarījumus, kuru rezultātā iestājusies cilvēka nāve, var atbrīvot no kriminālatbildības, ja ir izlīgums ar cietušo vai viņa pārstāvi un persona pēdējā gada laikā nav tikusi atbrīvota no kriminālatbildības par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, noslēdzot izlīgumu, un pilnīgi novērsusi ar izdarīto noziedzīgo nodarījumu radīto kaitējumu vai atlīdzinājusi nodarīto zaudējumu. 58. panta otrās daļas piemērošanai ir nepieciešams ievērot vairākus nosacījumus:

1) Persona ir izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu un šo nodarījumu dēļ nav iestājusies cilvēka nāve. Tas nozīmē, ka izlīgums kā veids personas atbrīvošanai no kriminālatbildības nevar tikt piemērots par smagiem vai sevišķi smagiem noziegumiem;

2) Vainīgajai personai ir jāvienojas par šī izlīguma noslēgšanu ar cietušo, tas ir, šim izlīgumam ir jābūt noslēgtam labprātīgi par to vienojoties abām pusēm, jo bez cietušā piekrišanas nav iespējams panākt izlīgumu, citādāk tas būtu pretēji KL un KPL likuma būtībai, kā arī taisnīguma principam. Šī procesa labprātīgums parāda abu pušu ieinteresētību konflikta atrisināšanā neiesaistoties tiesas procesā;

3) Izlīgums var tikt piemērots tikai gadījumā, ja šī vainīgā persona pēdējā gada laikā jau nav atbrīvota no kriminālatbildības, noslēdzot izlīgumu. Pēc autora domām, tas ir ļoti svarīgs nosacījums, jo parāda, ka izlīgums var tikt noslēgts tikai gadījumos, kad persona patiesi ir sapratusi sava nodarījuma prettiesiskumu un vēlas to novērst, nevis izmanto izlīgumu kā veidu, lai izvairītos no kriminālatbildības vai paildzinātu tiesas procesu, gadījumā, ja izlīgumu tomēr nesanāk noslēgt;

4) Vainīgajai personai ir jānovērš nodarījuma rezultātā radītais kaitējums vai jāatlīdzina zaudējumi. Šāda rīcība norāda uz to, ka vainīgā persona ir nožēlojusi savu nelikumīgo rīcību un cenšas to labot ar visiem iespējamiem līdzekļiem.

Minēto nosacījumu esamība pierāda to, ka izlīgums ir svarīgs krimināltiesību institūts un tā piemērošana ir rūpīgi jāizvērtē. Turklāt nepieciešams uzsvērt, ka KPL 379. pantā noteiktais izlīgums nenozīmē, ka kriminālprocess ir obligāti izbeidzams, tas paliek procesa virzītāja ziņā, vai starp pusēm noslēgtais izlīgums tiks pieņemts un vainīgais tiks atbrīvots no kriminālatbildības. Šāda tēze ir pamatojama arī ar Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2006.gada 13.februāra lēmumu lietā SKK - 94/06, kas tiks sīkāk analizēts nākamajās nodaļās.⁶

Kā jau autors minēja, likumā ir atrunāts, kādos gadījumos izlīgumu nevar noslēgt, vai arī kad noslēgts izlīgums var neatbrīvot personu no kriminālatbildības. Tā, piemēram, atbrīvot no kriminālatbildības var personas, kuras ir izdarījušas tādus nodarījumus, par kuriem KL pantā ir paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, kas nav ilgāks par diviem gadiem vai konkrētajā pantā ir paredzēts vieglāks sods. Tāpēc, ja persona ir izdarījusi noziedzīgo nodarījumu, par kuru ir paredzēts bargāks sods, izlīgumam nebūs tāda pati ietekme uz kriminālprocesu.

Izlīgums nevar tikt uzskatīts par noslēgtu un tādējādi nevar tikt izbeigts kriminālprocess gadījumā, ja tiek iegūtas ziņas, ka izlīgums ir panākts ar prettiesiskiem līdzekļiem, kā, piemēram, cietušo personu ietekmējot ar draudiem, kā tas ir minēts KPL 379. panta ceturtajā daļā. Šeit ir jāuzsver, ka izlīgums ir iespēja, nevis pienākums, tāpēc ir svarīgi, lai vēlme izmantot šo iespēju tiešām nāktu no personas, nevis no kāda cita ietekmes uz šo personu.

Gadījumos, kad ar noziedzīgo nodarījumu ir aizskartas nepilngadīgo intereses īpaša uzmanība ir jāpievērš visu lietas materiālu rūpīgai analīzei un izvērtēšanai.⁷ Un ja izlīgums tiek organizēts, pamatojoties uz KPL 379. panta 9. punktu, tad procesa virzītājam ir jāizsver visi apstākļi, lai varētu izdarīt pareizo izvēli, atbrīvot vainīgo vai nē.

Vēl viens apstākļis, kad izlīgums nebūtu pareizs situācijas atrisinājums ir tad, kad nosacīti notiesātā persona pārbaudes laikā izdara jaunu noziedzīgo nodarījumu, jo pēc KL 55. panta desmitās daļas šai personai, ja viņa izdara jaunu noziedzīgo nodarījumu, piespriestais sods ir izpildāms un tiesa nosaka sodu saskaņā ar KL 51. un 52. panta noteikumiem. To arī pierāda Augstākās Tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 13. aprīļa lēmums

⁶ Tiesu prakse kriminālprocesa izbeigšanā un personas atbrīvošanā no kriminālatbildības, pamatojoties uz cietušā un apsūdzētā izlīgumu. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas/> [aplūkots 2016. gada 15.aprīlī]

⁷ Zvejniece R. Izlīgums neuzliek pienākumu kriminālprocesu vienmēr izbeigt. b. v., b. i., 2008. 19. decembris. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/pazinojumi-presei/par-notikumiem/2008/decembris/232-izligums-neuzliek-pienakumu-kriminalprocesu-vienmer-izbeigt/> [aplūkots 2016. gada 15.aprīlī]

lietā SKK - 222/2007, kurā kasācijas tiesvedībā departaments izskatīja lietu, pamatojoties uz prokurora kasācijas protestu. Šajā lietā apsūdzētie K.P. un I.P. ar Liepājas tiesas 2006. gada 7. novembra lēmumu, pamatojoties uz izlīgumu ar cietušo, tika atbrīvoti no kriminālatbildības – K.P. par KL 260. panta trešajā daļā noteikto noziedzīgo nodarījumu, bet I.P. par KL 263. pantā un 264. pantā noteiktajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Tas nebija pareizi darīts no tiesas puses. Šajā lietā K.P. būdams nosacīti notiesāts, pēc kopējas alkoholisko dzērienu lietošanas ar I.P. atļauju nolēma vadīt I.P. piederošo automašīnu, kura bija tehniski bojāta. Pie tam I.P. zināja, ka K.P. ir alkoholisko vielu iespaidā un zināja, ka K.P. nav atbilstošas kategorijas autovadītāja tiesību. Tādā situācijā, vadot automašīnu, kurā atradās K.P., I.P. un A.A., un pārkāpjot ceļu satiksmes noteikumus, tika radītas vairākas bīstamas situācijas, vienā no kurām K.P. zaudēja kontroli par automašīnu un ietriecās uz nomales esošā kokā. Sadursmes rezultātā A.A. tika nodarīti smagi, dzīvībai bīstami, miesas bojājumi. Prokurors savā kasācijas protestā norādīja, ka ne pirmās instances tiesa, ne apelācijas tiesa neņēma vērā to, ka K.P. ir nosacīti notiesāts un nevar noslēgt izlīgumu, pamatojoties uz KL 58. panta otro daļu. Kā arī nebija ņemta vērā I.P. attieksme pret noziedzīgo nodarījumu, lai atbilstoši izvērtētu izlīguma iespējamību, kas ir svarīgi, jo citādāk I.P. var rasties nesodāmības apziņa, kas ir pretēja KL 35. panta otrajā daļā noteiktajam. Prokurora kasācijas protests tika atzīts par pamatotu un lieta tika nodota jaunai izskatīšanai.⁸ Autorprāt, šādi tiesas nolēmumi ļoti spilgti parāda to, ka izlīgums ne vienmēr tiek noslēgts pareizās situācijās vai bieži tiek aizsargātas nepareizas intereses, jo tiesa nav ņēmusi vērā visus lietas apstākļus, kā tas bija šajā lietā. Kā arī tas pierāda to, ka katrs izlīguma gadījums, kas attiecas uz KPL 379. panta pirmās daļas otro punktu, ir būtiski jāanalizē un jāizpēta visi lietas apstākļi, lai nepieļautu kļūdas, kas var ne tikai nepareizi vai pat negatīvi ietekmēt pušu dzīves, bet arī visu sabiedrību kopumā.

Diemžēl, ne KL, ne KPL *expressis verbis* izlīguma definējums nav minēts, kas var novest pie jautājuma, kas tādā gadījumā ir izlīgums, un vai izlīgums nav tas pats tiesību institūts, kas mediācija.

Izlīguma definīcija ir dota dažādos citos avotos, piemēram, Mudīte Luksa savā rakstā „Tiesāšanās vietā – izlīgums. Kā taisnīguma atjaunošanas iespēja” ir definējusi izlīgumu šādi: „Izlīgums – brīvprātīgs sarunu process starp cietušo un likumpārkāpēju, kuru vada neitrāla persona – starpnieks, palīdzot iesaistītajām pusēm vienoties par savstarpēji pieņemamu un

---

⁸ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 13. aprīļa lēmums lietā SKK - 222/2007. Pieejams; <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba/2007/> [aplūkots 2016. gada 15. aprīlī]

taisnīgu risinājumu.”⁹ Gandrīz identiska izlīguma definīcija ir norādītā arī Probācijas dienesta mājaslapā izvietotajā bukletā par izlīgumu.¹⁰ Autoraprāt, šāda definīcija ir pārāk plaša tādā ziņā, ka tā vairāk līdzinās mediācijas definīcijai un tai nav konkrētas norādes uz kriminālprocesu, izņemot to, ka tajā ir minēta neitrāla persona – starpnieks, kas norāda uz Probācijas dienesta īstenoto izlīgumu.

Vienā no Probācijas dienesta īstenotajiem pētījumiem, kura autors ir Andrejs Judins, ar izlīgumu kriminālprocesā panākamais – atjaunojošais taisnīgums tiek definēts šādi: „Atjaunojošais taisnīgums ir process, kura gaitā likumpārkāpējs, cietušais un citas ieinteresētās personas vienojas, kā likvidēt nozieguma sekas.”¹¹ Atjaunojošais taisnīgums ir problēmu risināšanas pieeja, kas balstās uz to, ka taisnīguma atjaunošanas procesā ir jāpiedalās ne tikai vainīgajam, bet arī cietušajam, jo vainīgais arī ir sabiedrības daļa, un, ja gan cietušais, gan vainīgais patiesi iesaistās atjaunojošā taisnīguma īstenošanā, tiek panākti tādi kriminālprocesa mērķi kā vainīgās personas resocializācija, cietušanai personai tiek atlīdzināts kaitējums un tiek atjaunots taisnīgums. Tādā veidā iegūst gan iesaistītās puses, gan arī sabiedrība.¹² Izlīgums ir viens no veidiem kā panākt šo atjaunojošo taisnīgumu Latvijā, un kaut gan šis definējums neapraksta izlīgumu, to var ņemt vērā, lai labāk izprastu izlīguma būtību.

Vēl viena definīcija ir minēta Kristīnes Stradas – Rozenbergas rakstā „Par vienošanos kriminālprocesuālajā likumdošanā”, kur autore skaidro izlīgumu: „Izlīgums ir brīvprātīga vienošanās starp noziedzīgo nodarījumu izdarījušo personu un cietušo, kurā noziedzīgā nodarījuma izdarītājs atzīst savu vainu, savukārt cietušais atzīst, ka turpmāku pretenziju pret noziedzīgā nodarījuma izdarītāju sakarā ar konkrēto nodarījumu viņam nav.”¹³ Autoraprāt, šī definīcija vislabāk no visiem minētajiem variantiem atspoguļo izlīguma būtību. Bet arī šī definīcija nav pilnīga. Pēc autora domām, ir svarīgi norādīt, ka izlīgums ietver sevī kompromisu starp cietušo un vainīgo pusi, kur cietušajam obligāti tiek atlīdzināts vai pilnībā novērsts ar noziegumu izdarītais kaitējums, tādējādi arī cietušajam saņemot kādu labumu no šī

---

⁹ Luksa M. Tiesāšanās vietā – izlīgums. Kā taisnīguma atjaunošanas iespēja. b. v.: b. i., 2012. 14.maijs. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/likumi-prakse?id=247648?show=coment&size=3&size=3> [aplūkots 2016. gada 7. aprīlī]

¹⁰ Valsts probācijas dienesta buklets par izlīgumu. b. v.: Valsts probācijas dienests, b. g. Pieejams: http://www.probacija.lv/uploads/bildes/izligums_buklets_pdf_2_.pdf [aplūkots 2016. gada 10. aprīlī]

¹¹ Judins A. Izlīgums Latvijas krimināltiesībās. b. v.: Sabiedriskās politikas centrs Providus, 2005. Pieejams: http://www.probacija.lv/uploads/petijumi/izligums_20latvijas_20kriminaltiesibas.pdf [aplūkots 2016. gada 10. aprīlī]

¹² Kronberga I. Restorative Justice in Latvia: Advancement, Perspectives and Challenges in Future. Rīga: Sabiedriskās politikas centrs Providus, 2013. 16. augusts. Pieejams: http://providus.lv/upload_file/Publikacijas/Kriminalt/Restorative_Justice_Latvia_Report.pdf [aplūkots 2016. gada 10. aprīlī]

¹³ Strada-Rozenberga K. Par vienošanos kriminālprocesuālajā likumdošanā. *Jurista vārds*. 2001, 10. aprīlis, 11(204)

izlīguma. Turpretim vainīgais var tikt atbrīvots no kriminālatbildības, nožēlojot izdarīto un atlīdzinot cietušajam radīto kaitējumu. Līdz ar to autors piedāvā savu izlīgumu definīciju: „Izlīgums ir cietušās personas un vainīgās personas savstarpējā vienošanās kriminālprocesā, kura panākta abu pušu pārrunu rezultātā, un tās ir vienojušās par kompromisu, kurā cietušajam nodarītais kaitējums tiek atlīdzināts vai novērsts, bet vainīgā persona, atlīdzinot cietušajam un nožēlojot savu darbību, var tikt atbrīvota no kriminālatbildības.”

Ņemot vērā visas minētās definīcijas un izlīguma skaidrojumus, ir iespējams secināt to, kas izlīgums kriminālprocesā nav. Izlīgums kriminālprocesā nav mediācija. Ir svarīgi nošķirt to, ka izlīgums un mediācija ir atšķirīgi tiesību institūti, neskatoties uz to, ka abiem ir līdzīgas iezīmes.

Mediācijas likuma 1. panta pirmajā daļā ir minēta mediācijas definīcija: „Mediācija ir brīvprātīgas sadarbības process, kurā puses cenšas panākt savstarpēji pieņemamu vienošanos savu domstarpību atrisināšanai ar mediatora starpniecību.”¹⁴ No šīs normas var izsecināt, ka mediācija var tik īstenota jebkurā strīdā vai situācijā, kur puses cenšas panākt kādu vienošanos, kas nozīmē, ka mediācija ir ārpusstiesas strīdu risināšanas veids, jo tiesa mediācijas piemērošanā un tiešā sekmēšanā nepiedalās.

Mediācijā priekšroka ir konflikta dalībnieku efektīvai komunikācijai, ko sekmē profesionāli apmācīts mediators.¹⁵ Tās ir vēl divas būtiskas atšķirības no izlīguma – mediācijā galvenais akcents tiek veikts uz to, lai puses efektīvi komunicē savā starpā, nevis uz to, lai tiktu sasniegts mērķis – atjaunots taisnīgums. Turklāt mediācijā piedalās profesionāls mediators, kas iesaistās šajā strīdu risināšanas veidā, to vadot un sekmējot tā virzību uz priekšu. Šī iezīme gan ir līdzīga ar Probācijas dienesta vadīto izlīgumu.

Krievu valodā ir tāds teiciens „все познается в сравнении”, kas, burtiski tulkojot nozīmē, ka viss tiek iepazīts salīdzinot. Salīdzinot Latvijas izlīgumu ar ārvalstīm, var noteikt, kādas ir pozitīvās un kādas ir negatīvās atšķirības, tas ir, kas Latvijas izlīgumā jau ir pietiekami labi regulēts un ko vēl varētu uzlabot.

Tā, piemēram, Krievijas Kriminālkodeksa 11. nodaļas 76. pantā arī ir minēts izlīgums starp apsūdzēto personu un cietušo. Līdzīgi kā KL, kur par smagiem un sevišķi smagiem noziegumiem nevar personu atbrīvot personu no kriminālatbildības sakarā ar izlīgumu, arī Krievijas Kriminālkodeksā, piemēram, nodarījumos, kas saistīti ar izvarošanu, personu no kriminālatbildības neatbrīvo. Tāpat līdzība izpaužas arī tajā, ka ir noteikti priekšnoteikumi izlīguma piemērošanai. Tie ir, pirmkārt, persona nodarījumu ir izdarījusi pirmo reizi, otrkārt, šis pārkāpums ir uzskatāms par mazāk smagu, treškārt, ir noticis izlīgums starp pusēm un,

¹⁴ Mediācijas likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=266615> [aplūkots 2016. gada 10. aprīlī]

¹⁵ Bočs L. Nācija un Mediācija. *Jurista vārds*, 2014. 20. maijs, 20(822)

visbeidzot apsūdzētā persona ir atlīdzinājusi nodarītos zaudējumus. Pie tam izlīgums ir iespējams tikai līdz tam brīdim, kad tiesa dodas uz apspriežu telpu.¹⁶ Visi šie priekšnoteikumi ir ietverti arī KL, izņemot to, ka saskaņā ar Krievijas likumu persona, kura ir tiesīga noslēgt izlīgumu, nodarījumu ir izdarījusi pirmo reizi. Tātad KL minētais nosacījums, ka vainīgā persona drīkst noslēgt izlīgumu tikai tad, ja tā nav atbrīvota no kriminālatbildības par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, noslēdzot izlīgumu pēdējā gada laikā, ir samērā saudzīgs nosacījums attiecībā pret vainīgo. Tāds secinājums rodas, jo Krievijas Kriminālkodekss nav vienīgais, kurš tieši personas iepriekšējās darbības un tieši šīs personas sodīšanu par prettiesiskām darbībām stingri reglamentē kā vienu no nosacījumiem, kas obligāti jāņem vērā, piemērojot izlīgumu.

Igaunijas Sodumu kodeksā nav ietverta norma, kas regulētu personas atbrīvošanu no kriminālatbildības, bet Igaunijas Kriminālprocesa kodeksā ir minēta sava veida vienošanās (*settlement proceeding*), kas varētu būt līdzīga izlīgumam.¹⁷ Bet Lietuvas Republikas Kriminālkodeksa 38. pantā ir paredzēts, ka personu, kura ir izdarījusi kriminālpārkāpumu, noziegumu aiz neuzmanības, neliela vai vidēja smaguma noziegumu, var atbrīvot no kriminālatbildības sakarā ar apsūdzētā izlīgumu ar cietušo. Tāpat kā KL, arī Lietuvas Kriminālkodeksā ir noteikti nosacījumi izlīguma noslēgšanai. Šajā likumā tie nedaudz atšķiras ar to, ka, piemēram, jābūt pamatam uzskatīt, ka apsūdzētais vairs neizdarīs jaunus noziedzīgos nodarījumus. Būtiski ir jāuzsver tas, ka šajā likumā tāpat kā Krievijas Kriminālkodeksā ir bargāks nosacījums attiecībā uz personas iepriekšējo sodāmību, un tajā ir noteikts, ka persona nevar tikt atbrīvota no kriminālatbildības sakarā ar izlīgumu, ja tā ir jau iepriekš tikusi atbrīvota no kriminālatbildības sakarā ar izlīgumu un no šī izlīguma parakstīšanas dienas līdz jauna nodarījuma izdarīšanai ir pagājis mazāk par četriem gadiem. Turklāt, ja apsūdzētais viena gada laikā no samierināšanās ar cietušo izdara jaunu kriminālpārkāpumu vai noziegumu aiz neuzmanības, vai neizpilda panākto vienošanos par zaudējumu atlīdzināšanu, tad tiesai ir pamats atcelt lēmumu par atbrīvošanu no kriminālatbildības un saukt apsūdzēto pie kriminālatbildības par visiem izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem.¹⁸

Kanādā tiek izmantotas *Victim Offender Mediation programs* (Cietušā un vainīgā mediācijas programmas) un tas sācies Kanādā pirms 30 gadiem. Šīs programmas pēc būtības ir mediācija, kas tika aplūkota iepriekš. Arī Kanādas īstenotajās mediācijas programmās

---

¹⁶ Кузнецова Н.Ф., Тяжкова И.М. Курс уголовного права в пяти томах. Том 2. Общая часть: Учение о наказании. Москва: Зерцало-М, 2002. Pieejams: <http://www.alleng.ru/d/jur/jur244.htm> [aplūkots 2016. gada 1. maijā]

¹⁷ Igaunijas kriminālprocesa kodekss. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013093/consolide> [aplūkots 2016. gada 13. aprīlī]

¹⁸ Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004, 84.-85.lpp.

akcents tiek likts uz cietušā un vainīgās personas satikšanos un uzturēšanos drošos apstākļos profesionāla mediatora klātbūtnē, lai abas puses spētu izrunāties un vainīgais varētu ar savām turpmākām darbībām atjaunot taisnīgumu. Šīs darbības var izpausties dažādos veidos, arī vienkārši kā atvainošanās vai kādas informācijas sniegšana, kas dažreiz cietušajam pat ir svarīgāka kā materiāls atlīdzinājums. Cietušā un vainīgās personas piedalīšanās „Cietušā un vainīgā mediācijas programmā” parasti ir brīvprātīga. Programmās tiek pievērsta īpaša uzmanība tam, lai apsūdzētais neizmanto šo programmu ļaunprātīgi, tas ir, lai izvairītos no bargākas atbildības.¹⁹

Vēl pasaulē tiek izmantots tāds institūts kā atjaunojošais taisnīgums (*Restorative Justice*), kas tika pieminēts jau iepriekš. Šis institūts tiek balstīts uz restitūciju, iepriekšējā stāvokļa starp apsūdzēto un cietušo atjaunošanu rehabilitācijas un atlīdzības procesā.²⁰ Tas palīdz sasniegt izlīguma mērķus, neiesaistoties tiesvedības procesā. Daži no atjaunojošā taisnīguma mērķiem sakrīt ar KL mērķiem un tie ir:

- 1) gādāt par cietušā vajadzību apmierināšanu, kas ietver ne tikai materiālās un finansiālās vajadzības, bet arī emocionālās un sociālās, iekļaujot arī cietušā tuviniekus šajā procesā;
- 2) novērst atkārtotu noziegumu izdarīšanu, iekļaujot tiesībpārkāpējus atpakaļ sabiedrībā;
- 3) dot iespēju apsūdzētajiem uzņemties aktīvu atbildību par viņu darbībām.²¹

Tas ir interesants un ievērojams institūts, jo piedāvā alternatīvu ierastajai tiesas procedūrai, bet šādā procesā abas puses var piedalīties tikai brīvprātīgi, kas bieži noved pie tā, ka atjaunojošais taisnīgums netiek piemērots. Autoraprāt, šāda veida apsūdzēto iekļaušana atpakaļ sabiedrībā ne vienmēr varētu būt pietiekami efektīva un pareiza. No vienas puses, šāds risinājums ir vērtējams pozitīvi, jo tās personas, kuras nožēlo izdarīto un atlīdzina zaudējumus cietušajam, ir pelnījušas, lai pret viņām arī atbilstoši izturas. Bet, no otras puses, arī situācijas risinājums ar atjaunojošā taisnīguma palīdzību var tikt ļaunprātīgi izmantots no apsūdzētā puses, lai izvairītos no atbildības kā tas līdzīgi var notikt arī izlīguma gadījumā.

Neskatoties uz to, ka izlīguma jēdziens nav konkrēti definēts nevienā no normatīvajiem aktiem, visas minētās definīcijas, ko ir piedāvājuši dažādi tiesību zinātnieki, kā arī autors, ļauj

¹⁹ Canadian Resource Centre for Victims of Crime. Restorative Justice in Canada: what victims should know. 2011. Pieejams: <http://www.crcvc.ca/docs/restjust.pdf> [aplūkots 2016. gada 13. aprīlī]

²⁰ Van Ness D. W., Heetderks Strong K. Restoring Justice: An Introduction to Restorative Justice. Fourth Edition. Routledge, 2010. Pieejams: http://books.google.lv/books?id=AZv2MVkHBTcC&printsec=frontcover&hl=lv&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [aplūkots 2016. gada 13. aprīlī]

²¹ Marshall T. F. Restorative Justice: An Overview. [s.l.], Home Office, Research Development and Statistics Directorate, 1999. Pieejams: <http://fbga.redguitars.co.uk/restorativeJusticeAnOverview.pdf> [aplūkots 2016. gada 13. aprīlī]

saprast, ka izlīguma būtība Latvijas krimināltiesībās ir skaidra un saprotama. Tas, pie kā vēl ir „jāpiestrāda”, ir izlīguma piemērošana kriminālprocesā, kā arī procesa virzītāja un citu iesaistīto personu padziļināta iesaistīšanas un uzmanība izlīguma īstenošanā.

2. IZLĪGUMĀ IESAISTĪTĀS PERSONAS

Izlīgumu ir iespējams noslēgt starp cietušo un personām, kurām ir tiesības uz aizstāvību. Bet izlīguma īstenošanas procesā ir iesaistīts arī citas personas, piemēram, procesa virzītājs un arī Probācijas dienesta apmācīts starpnieks. Visām šīm personām ir nozīmīga loma izlīguma īstenošanā, bet vissvarīgākais statuss ir tieši cietušajam un personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, jo tieši starp šīm personām ir jāpanāk vienošanās, kas var novest pie taisnīguma atjaunošanas un vainīgā iespējamās vai obligātās atbrīvošanas no kriminālatbildības. Procesā virzītājs vai notārs apstiprina vainīgā un cietušā parakstus izlīgumā, kuru noslēgušas tieši šīs personas, lai nodrošinātu to, ka izlīgumu neparakstītu personas, kuras nav tajā iesaistītas. Savukārt, iespējams, vislabākais variants izlīguma īstenošanā ir tieši Probācijas dienesta speciāli apmācītā starpnieka iesaistīšana. Šajā nodaļā ir izanalizētas galvenās izlīgumā iesaistītās personas – cietušais un vainīgā persona, bet Probācijas dienesta starpnieks kā izlīgumā iesaistītā persona ir aprakstīts nodaļā par izlīgumu ar starpnieka piedalīšanos.

2.1. Cietušais

Jebkurai personai, kurai ir nodarīts kāds kaitējums, rodas vēlme atjaunot stāvokli, kas ir bijis pirms pāridarījuma, kā arī sodīt vainīgo. Vienīgais tiesiskais veids, kā var panākt šādu personas gribu, ir vērsties tiesā. Vēršoties pie izmeklēšanas iestādēm savu tiesību aizsardzībai, persona, kuras tiesības ir aizskartas, pēc tam, kad tiek ierosināts kriminālprocess, ar procesa virzītāja lēmumu iegūst kriminālprocesuālo statusu - cietušais.

Atbilstoši KPL 95. pantam, cietušais kriminālprocesā var būt fiziska vai juridiska persona, kurai ar noziedzīgo nodarījumu radīts kaitējums, un šāds kaitējums var būt ne tikai mantisks zaudējums, bet arī morālas vai fiziskas ciešanas. Bet, ja cietusī persona ir mirusi, tad cietušais var būt kāds no mirušā tuviniekiem. Cietušais kriminālprocesā nevar būt persona, kurai morāls aizskārums nodarīts kā noteiktas sabiedrības grupas vai daļas pārstāvim. Cietušais kriminālprocesā iegūst savu statusu ar procesa virzītāja lēmumu, kuru nepieciešamības gadījumā var rakstīt arī rezolūcijas veidā. Tā kā cietušais iegūst savu statusu labprātīgi, tad ir iespējamās situācijas, kad persona nevēlas, lai viņu atzīst par cietušo. Arī tādā gadījumā kriminālprocess tiek uzsākts, bet šī persona kriminālprocesā piedalās kā liecinieks. Cietušā tiesības ir minētas KPL no 97.¹ panta līdz 101. pantam.

Cietušais kriminālprocesā ir fiziska vai juridiska persona. Fiziska persona ir cilvēks kā tiesību subjekts, kurš var īstenot savas tiesības un kuram jāpilda viņam ar normatīvajiem

aktiem noteiktie pienākumi. Juridiskā persona nav konkrēti definēta ne KPL, ne Civillikumā, bet ir minēts, kas var tikt atzīts par juridisko personu. Taču Latvijas tiesībās ir pieņemts, ka juridiskās personas galvenā pazīme ir mantiskā nošķirtība un organizatoriskā vienība.²² Fiziskā persona īsteno savas tiesības pati, savukārt juridiskās personas tiesības īsteno tās pārstāvis.

Jēdziens cietušais var tikt izprasts divējādi: kā persona, kura faktiski ir cietusi no noziedzīgā nodarījuma un kurai ir radīts kaitējums, un kā cietušais kriminālprocesuālā nozīmē, persona, kurai ir piešķirts statuss procesuālā nozīmē. Ir svarīgi nošķirt šīs personas, jo cietusī persona, kurai ir nodarīts mantisks zaudējums vai kurai ir nodarītas morālas vai fiziskas ciešanas, ir cietusi personīgi, tieši viņai vainīgā persona ir aizskārusi tās tiesības. Bet persona, kurai ir piešķirts statuss procesuālā nozīmē, var būt arī persona, kura, piemēram, ir iestājusies sava mirušā cietušā radnieka vietā. Līdz ar to persona, kura ir iestājusies mirušā radnieka vietā un kurai faktiski nav nodarīts personīgs tiesību aizskārums, nevarētu tikt uzskatīta par cietušo šī vārda galvenajā nozīmē.²³ Šis apgalvojums varētu tikt vērtēts negatīvi ētiskā nozīmē, jo arī cietušā ģimenes locekļi bieži cieš no nodarītā kaitējuma un tādā ziņā tos arī varētu uzskatīt par cietušajiem. Bet tādā gadījumā likumā ir jābūt noteiktam, cik tālu šādi radnieki var tikt uzskatīti par cietušajiem. Turklāt KPL 97. panta otrā daļa nosaka, ka cietušais īsteno savas personīgās tiesības. Tāpēc autors piekrīt, ka ir jākonkretizē cietušā jēdziens un jāizveido jauns jēdziens personām, kuras iestājas cietušā vietā, pamatojoties uz KPL 95. panta trešo daļu, jo pēc būtības šīs personas statusi ir atšķirīgi, bet KPL tie tiek lietoti kā vienādi. 95. panta trešajā daļā minētajam personu lokam, kuras var iestāties mirušā cietušā vietā ir jābūt konkretizētam, jo jēdziens „tuvinieki” ir ļoti plašs. Tuvi var būt radnieki, draugi, tāpēc šādu personu loks var atšķirties cietušajiem katrā gadījumā un ar to var būt saistītas problēmas. Varbūt likumdevējs ar vārdu „tuvinieki” ir domājis vārdu „radinieki”. Atbilstoši Civillikuma 206. panta pirmajai un otrajai daļai radniecība ir divu vai vairāku personu starpā ar dzimšanu radusies attiecība, kuras tuvumu nosaka pēc līnijām un pakāpēm. KPL nenosaka ne līniju, ne pakāpju atšķirību, bet nosaka tikai to, ka iestāties cietušā vietā var viņa tuvinieki. No vienas puses, iespējams, likumdevējs šādā veidā gribēja maksimāli paplašināt šo personu loku, lai cietušajam viņa nāves gadījumā būtu personas, kuras var iestāties viņa vietā. Tas ir atkarīgs no atsevišķām situācijām un no cietušā ģimenes stāvokļa. Bet no otras puses, tas rada problēmu, kas ir apskatīta turpmāk darbā – šo tuvinieku loks var būt tik plašs, ka šobrīd normatīvajos aktos nav paredzēts kā noteikt, kurai personai ir jādod iespēja iestāties cietušā vietā, ja šīs personas ir vairākas. Līdz ar to autors uzskata, ka personu lokam, kuras var

²² Meikališa Ā. Kriminālprocesa tiesības. Vispārīgā daļa. Rīga: Raka, 2000, 229. lpp.

²³ Strada-Rozenberga K. Cietušais un tā tiesības kriminālprocesā. *Jurista vārds*, 2008, 4. novembris 42(547)

iestāties mirušā cietušā vietā ir jābūt konkretizētam, piemēram, tie varētu būt mirušā pārdzīvojušais laulātais, cietušā lejupejie, augšupējie, un īstie brāļi un māsas. Šāds piedāvājums gan ir atsevišķi konkrētāk jāizpēta.

Laika gaitā cietušā statuss, kā arī cietušā tiesības un tas, kuru personu var atzīt par cietušo ir mainījies un attīstījies. Piemēram, Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksā (turpmāk – LPSR KPK) cietušais bija persona, kurai ar noziegumu nodarīts morāls, fizisks vai mantisks kaitējums. Pie tam, atbilstoši LPSR KPK 100. panta otrajai daļai, cietušā statuss tika iegūts ar procesa virzītāja lēmumu.²⁴ Interesanta atšķirība no mūsdienu cietušā statusa ir vērojama tajā apstākļi, ka LPSR KPK regulējums noteica, ka cietušā statuss varēja tikt piešķirts personai arī pret tās gribu, lai nodrošinātu tiesvedībai pierādījumu avotu un pierādīšanas līdzekli. Kā arī tā laika kriminālprocesa kodekss neatzina juridisko personu par cietušo, kas tika pamatots ar to, ka juridiskai personai nevar nodarīt fizisku vai morālu kaitējumu, bet mantisko zaudējumu gadījumā juridiskai personai bija tiesības vērsties kā patstāvīgam civilprasītājam, kā arī ar to, ka juridiska persona nevar dot liecības, tādējādi to nav iespējams pratināt.²⁵

Ir ļoti svarīgi piebilst arī to, ka ar jaunajiem KPL grozījumiem, kas stājās spēkā 2016. gada 23. martā, ir ieviests jauns 96.¹ pants, kas reglamentē īpaši aizsargājamā cietušā statusu. Šādas izmaiņas tika veiktas, pamatojoties uz Eiropas Savienības direktīvu 2012/29/ES, kas nosaka noziegumos cietušo tiesību, atbalsta un aizsardzības minimālos standartus. Šīs direktīvas mērķis bija īpaši uzsvērt to, ka cietušais ir jāaizsargā, it īpaši tādi cietušie kā nepilngadīgie vai arī personas, kuras cietušas no noziedzīgiem nodarījumiem, kas vērsti pret tikumību vai dzimumneaizskaramību. Tāpēc ar jaunajiem grozījumiem tika arī paplašinātas cietušā, kurš atzīts par īpaši aizsargājamu, tiesības. Piemēram, tagad īpaši aizsargājamam cietušajam ir tiesības lūgt un saņemt informāciju par apcietinātās vai notiesātās personas atbrīvošanu vai izbēgšanu no ieslodzījuma vietas vai īslaicīgās aizturēšanas vietas.

Ja kriminālprocesā cietušais ir nepilngadīgā persona, tad noteikumi par šādas personas piedalīšanos kriminālprocesā būtiski atšķiras no pilngadīgo personu piedalīšanās, arī saistībā ar izlīguma īstenošanu. Tamāra Miķelsone savā rakstā „Cietušā tiesības kriminālprocesā” izteicās šādi: „Vardarbība pret bērniem ir viena no smagākajām un sabiedriski bīstamākajām problēmām, kas var nelabvēlīgi ietekmēt visas sabiedrības veselību un tās funkcionēšanu”. Tāpēc kriminālprocesos, kuros ir iesaistītas nepilngadīgās personas, vienmēr ir jāievēro un jāņem vērā, lai šo personu jau tāpat ar noziedzīgo nodarījumu skartā personība un psihiskais stāvoklis netiktu ietekmēts vēl arī no tiesībsargājošo iestāžu puses. Par šādu ietekmēšanu var

---

²⁴ Autoru kolektīvs B. Azāna vadībā. Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa komentāri. Rīga: Avots, 1986, 150.-152. lpp.

²⁵ Liede A. Latvijas PSR Kriminālprocess un tiesu pierādījumi. Rīga: Zvaigzne, 1970, 145-147. lpp.

tikt uzskatīta, piemēram, situācija, kad nepilngadīgais tiek pratināts vairākas reizes, kas liek viņam pārdzīvot vairākas reizes noziedzīgā nodarījuma situāciju.

Tāpēc T. Miķelsone savā rakstā minējusi, ka nepilngadīgā persona ir jānopratina tikai vienu reizi, jo šāda liecība būs visprecīzākā, turklāt pratināšanas laikā pratināšanas telpā ir jābūt vienam izmeklētājam.²⁶ Un to paredz arī pēdējie KPL grozījumi.

Tiesu praksē kriminālprocesa izbeigšanā un personas atbrīvošanā no kriminālatbildības, pamatojoties uz cietušā un apsūdzētā izlīgumu, ir minēts, ka īpaši rūpīgi ir jāanalizē visi lietas materiāli, lai kriminālprocesu varētu izbeigt gadījumos, kad noziedzīgie nodarījumi ir izdarīti pret nepilngadīgajiem. Šāda procesa izbeigšana ir iespējama tikai tajos gadījumos, ja tas ir nepilngadīgā interesēs un tiesa ir pārliecināta par to, ka nepilngadīgā tiesības un intereses netiks apdraudētas.²⁷ Taču neskatoties uz to, ka tiesu praksē pastāv tāds nepārprotams uzskats, tomēr ir gadījumi, kad tiesas savos nolēmumos atbrīvo personas no kriminālatbildības sakarā ar izlīgumu, neskatoties uz to, ka konkrētajā gadījumā nepilngadīgo intereses vēl joprojām var tikt aizskartas. Tā Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa bija konstatējusi, ka M.M., kas bija mazgadīgā P.V. patēvs, ir vairāku gadu garumā cietsirdīgi izturējies pret zēnu, to fiziski un psiholoģiski iespaidojot. M.M. tika apsūdzēts pēc KL 174. panta un 130. panta pirmās daļas. Tiesas sēdes laikā cietušā bērna māte S.V., kas uzstājās tiesas sēdē kā cietušā pārstāve, paziņoja, ka starp viņu un apsūdzēto ir panākts izlīgums. Valsts apsūdzības uzturētājs uzskatīja, ka izlīgums atbilst KPL prasībām un nolēma atbrīvot M.M. no kriminālatbildības, kaut gan pants par tīšu vieglu miesas bojājumu nodarīšanu vispār bija inkriminēts nepamatoti. Ne apsūdzētā attieksme pret izdarīto, ne cietušās attieksme pret apsūdzēto netika analizēta. Kā arī netika ņemtas vērā bērna intereses, jo par to nekas lēmumā nav minēts, kaut gan šajā gadījumā cietušais bija tieši P.V. un tieši šim bērnam vajadzēs dzīvot tālāk ar to pašu patēvu.²⁸ Šāda situācija liek aizdomāties par to, kāds ir bijis izlīguma patiesais mērķis un vai šis izlīgums ir panākts ar tiesiskiem līdzekļiem. Autors pilnībā piekrīt profesores Valentijas Liholajas paustajai kritikai par to, kā var aizsargāt nepilngadīgā intereses ar izlīgumu, kurā šīs intereses ne tikai vispār nav minētas, bet nav arī nodrošināta šo interešu turpmāka neaizskaramība. Atliek vien brīnīties par tiesas vienaldzīgo attieksmi un formālo pieeju jautājumam, kurā tiek aizskartas nepilngadīgo bērnu intereses, it sevišķi, kas ir saistītas ar morālu un fizisku aizskārumu.

²⁶ Miķelsone T. Cietušā tiesības kriminālprocesā. *Jurista vārds*, 2008, 4. novembris 42(547)

²⁷ Zvejniece R. Izlīgums neuzliek pienākumu kriminālprocesu vienmēr izbeigt. b. v., b. i., 2008. 19. decembris. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/pazinojumi-presei/par-notikumiem/2008/decembris/232-izligums-neuzliek-pienakumu-kriminalprocesu-vienmer-izbeigt/> [aplūkots 2016. gada 30. aprīlī]

²⁸ Liholaja V. Izlīgums un tainīgs krimināltiesisko attiecību noregulējums. *Jurista Vārds*, 2009, 7. jūlijs, 27 (570)

Nepilngadīgās personas pārstāvību kriminālprocesā nosaka KPL 104. panta otrā daļa. Bet šajā gadījumā ir jāpiebilst, ka bērnu tiesību institūciju pārstāvju definējums nav minēts KPL, tāpēc, piemēram, zvērināta advokāta palīdzība Marina Dombrovska savā rakstā ir skaidrojusi, ka bērnu tiesību institūciju pārstāvji var būt ne tikai institūciju pārstāvji, kuru nolikumā ir norādīts, ka viena no šīs institūcijas funkcijām ir bērnu tiesību aizsardzība, bet arī izglītības iestādes vai bērnu izklaides un attīstības centru pārstāvji. Un tas izriet no KPL un Bērnu tiesību aizsardzības likuma.²⁹

Interesanta situācija rodas, apskatot KPL 97. panta otrajā daļā minēto, ka cietušais var izlīgt ar pāridarītāju, kas ir aizskāris tieši cietušā tiesības, tātad tās ir cietušā personiskās tiesības. Tādā gadījumā rodas jautājums, vai šīs personiskās tiesības tiešām var pāriet uz mirušā cietušā tuviniekiem, kā to šobrīd reglamentē KPL? Šeit ir vērojama vairāk ētiska, nevis procesuāla problēma, jo tuviem cilvēkiem dažkārt pastāv domstarpības ne tikai par ikdienas saimniecības jautājumiem, bet arī par būtiskākiem jautājumiem, kas bieži noved pie tā, ka šie tuvinieki nevar pat atrast kopēju valodu. Šādos gadījumos mirušā intereses un tam radītais kaitējums var tikt pārstāvēts no tāda tuvinieka puses, kuram ir bijušas lielas domstarpības un dažādi strīdi ar mirušo un kurš, iespējams, savā būtībā nemaz nedomā par šī mirušā aizskartajām tiesībām, kas, autorprāt, ir diezgan būtisks arguments, kas tikai apstiprina to, ka katrs izlīguma piemērošanas gadījums ir jāizvērtē ļoti rūpīgi.

Vai arī interesants jautājums, kuru ir aprakstījusi Kristīne Strada-Rozenberga, kad situācijā, kad cietušais ir miris noziedzīgā nodarījuma rezultātā, un kādam no radniekiem ir tiesības iestāties viņa vietā kā cietušajam. KPL īsti neregulē to, ko darīt gadījumā, ja šādas personas, kuras ir izteikušas vēlmi kļūt par cietušo, ir vairākas un šīs personas nespēj vienoties par to, kā rīkoties.³⁰ Ņemot vērā iepriekšminētos piemērus, rodas problēma divos gadījumos, kad personas, kuras grib iestāties cietušā vietā, ir vairākas un kad persona, kur iestājas cietušā vietā, iespējams, grib izmantot šo situāciju ļaunprātīgi. Līdz ar to, autors uzskata, ka šādos gadījumos procesa virzītājam būtu jāizvērtē, vai atzīt un kuras personas atzīt par cietušajiem. To varētu, piemēram, balstīt uz šo personu iesniegtajiem pierādījumiem, līdzīgi kā tas notiek mantojuma tiesībās mantojuma atklāšanās gadījumā, un mantiniekiem ir pienākums pieteikties pie notāra. Protams, arī šāds priekšlikums ir atsevišķi jāizvērtē un jāizpēta, lai spētu noteikt, vai šāds situāciju atrisinājums būtu samērīgs.

---

²⁹ Dombrovska M. Cietušā pārstāvība un personas aizstāvība kriminālprocesā. *Jurista vārds*, 2008, 4.novembris 42(547)

³⁰ Strada-Rozenberga K. Cietušais un tā tiesības kriminālprocesā. *Jurista vārds*, 2008, 4. novembris 42(547)

2.2. Vainīgais

Dzīve ir neparedzama, tāpat kā situācijas, kurās cilvēki dažreiz atrodas. Ir iespējams gadījums, kad personas, kuras ir izdarījušas prettiesisku rīcību īstenībā nemaz nav vēlējušās to darīt, kā arī pēc izdarītā to ļoti nožēlo. Bet šāda nožēla nemaina nozieguma izdarīšanas faktu, tāpēc šīs personas ir vainīgas. Īpaši tādiem gadījumiem pastāv izlīguma institūts, kad šī vainīgā persona var vērst par labu izdarīto, salīgstot ar cietušo. Ņemot vērā to, ka izlīgums kriminālprocesā var tikt noslēgts gan pirmstiesas procesā, gan iztiesāšanas laikā, tad ir jāsaprot, ka arī personas statuss atbilstoši brīdim, kad tiek noslēgts izlīgums, var mainīties. Tas nozīmē, ka brīdī, kad persona noslēdz izlīgumu ar cietušo, viņa atzīst, ka ir veikusi noziedzīgo nodarījumu, atzīst savu vainu, bet atrodas tajā statusā, kas tai piešķirts konkrētā procesa stadijas brīdī. Šajā nodaļā ir apskatīti tie četri personas statusi kriminālprocesa laikā, ar kuriem ir iespējams noslēgt izlīgumu ar cietušo.

Pret personu ir iespējams uzsākt kriminālprocesu tādā gadījumā, ja pastāv reāla iespēja, ka tieši šī persona ir izdarījusi izmeklējamu noziedzīgo nodarījumu. Persona iegūst statusu – persona, pret kuru ir uzsākts kriminālprocess, - ar lēmumu par kriminālprocesa uzsākšanu, kurā ir norādīta tieši šī persona. Bet tas nav obligāti, jo var būt situācija, kad personai var būt šāds statuss arī vēlākā procesa stadijā, bet procesa virzītājam nav vēl pamata turēt šo personu aizdomās. Persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess, iegūst savas procesuālās tiesības uz aizstāvību ar brīdi, kad tā tiek iesaistīta kādā procesuālās darbības veikšanā. Vai arī otrs brīdis, kad šī personas iegūst procesuālās tiesības uz aizstāvību, ir tad, kad procesa virzītājs ir atklājis informāciju, ka pret konkrēto personu ir uzsākts kriminālprocess. Skaitot no šiem diviem brīžiem, šai personai rodas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā. Personas, pret kuru uzsākts kriminālprocess, pamattiesības ir minētas KPL 60.² pantā, bet tiesības atbilstoši KPL 61. panta ceturtajai daļai ir šādas:

- 1) iepazīties ar kriminālprocesa reģistru;
- 2) pieteikt noraidījumu;
- 3) likumā noteiktajā kārtībā iesniegt sūdzības par kriminālprocesa veikšanai pilnvarotas amatpersonas rīcību;
- 4) pieprasīt, lai pasākumi krimināltiesisko attiecību noregulēšanai tiktu veikti ar tās piekrišanu;
- 5) izlīgt ar cietušo;
- 6) iesniegt pieteikumu par kriminālprocesa izbeigšanu;
- 7) izteikt vēlēšanos sadarboties ar amatpersonām, kuras veic kriminālprocesu.

Personas statuss izbeidzas ar lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu vai lēmuma par kriminālprocesa uzsākšanu atcelšanu, vai arī tādā gadījumā, ja persona iegūst aizdomās turētā statusu.

LPSR KPK vispār nebija tādas personas statusa kriminālprocesā kā personas, pret kuru ir uzsākts kriminālprocess. LPSR KPK bija reglamentēti tikai aizdomās turētās personas un apsūdzētās personas statuss.³¹

Aizturētais, kas ir viens no četriem šajā nodaļā apskatītajiem personas statusiem ir statuss, kurš personai var būt piešķirts tikai uz 48 stundām. Personas aizturēšana nevar ilgt vairāk par 48 stundām un persona iegūst šo statusu ar faktiskās aizturēšanas brīdi, kas izbeidzas, kad personu atbrīvo no aizturēšanas. Aizturētais ir persona, kura ir aizturēta likumā noteiktajā kārtībā, jo ir pamats uzskatīt, ka tā ir veikusi noziedzīgo nodarījumu. Aizturētais zaudē savu statusu trīs gadījumos – ja tiek izbeigts kriminālprocess kopumā vai pret konkrēto personu; ja tā tiek atzīta par aizdomās turēto vai apsūdzēto; ja persona tiek atbrīvota, bet tai netiek piešķirts jauns statuss (šajā gadījumā šī persona iegūst personas, pret kuru uzsākts kriminālprocess, statusu). Aizturētā pamattiesības ir noteiktas KPL 60.² pantā, bet tiesības reglamentē KPL 63. pants. Interesanti, ka aizturētā tiesībās nav minētas tiesības izlīgt ar cietušo. Kaut gan aizturētā tiesības neparedz noslēgt izlīgumu ar cietušo, KPL pēc būtības to neaizliedz, jo vairākos šī likuma pantos ir minēts, ka noslēgt izlīgumu ar cietušo var persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību. Savukārt aizturētais ietilpst personu lokā, kurām ir tiesības uz aizstāvību, līdz ar to var secināt, ka pastāv tāda teorētiska iespēja, ka arī aizturētais var noslēgt izlīgumu ar cietušo. Tāpēc autors uzskata, ka KPL 60.² pantā ir jābūt minētai tādai, personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, pamattiesībai kā izlīgt ar cietušo.

Aizdomās turētā statusu persona iegūst ar procesa virzītāja lēmumu tajā brīdī, kad procesa virzītājam pierādījumu kopums dod pamatu uzskatīt, ka izmeklējamā noziedzīgo nodarījumu, visticamāk, ir izdarījusi konkrētā persona. Aizdomās turētais zaudē savu statusu tādā gadījumā, ja:

- 1) tiek izbeigts kriminālprocess kopumā vai pret konkrēto personu;
- 2) tiek atcelts lēmums, ar kuru persona tika atzīta par aizdomās turēto;
- 3) persona tiek saukta pie kriminālatbildības un tiek uzsākta tās kriminālvajāšana;
- 4) pret personu tiek uzsākts process medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai.

Ja tiek atcelts lēmums, ar kuru persona tika atzīta par aizdomās turēto, tas nenozīmē, ka šis lēmums par personas atzīšanu par aizdomās turēto nevarētu tikt pieņemts atkārtoti, ja ir iegūti papildu pierādījumi. Bet šādā gadījumā ir jāievēro personas tiesības uz kriminālprocesa

---

³¹ Liede A. Latvijas PSR Kriminālprocess un tiesu pierādījumi. Rīga: Zvaigzne, 1970.

pabeigšanu saprātīgā termiņā. Ja tiek uzsākta personas kriminālvajāšana, tad gan šo personu vēlreiz nevar atzīt par aizdomās turēto tajā pašā noziedzīgajā nodarījumā. Aizdomās turētā pamattiesības regulē KPL 60.² pants, bet tiesības ir reglamentētas KPL 66. pantā. Ļoti svarīgi piebilst, ka aizdomās turētajam ir pienākums norādīt uz savu alibi vai uz KL paredzētu apstākli, kas izslēdz kriminālatbildību, tiklīdz šai personai ir kļuvis zināms, ka tā ir atzīta par aizdomās turēto. Šādu tēzi pierāda Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013. gada 5. jūnija lēmums lietā Nr. SKK –298/2013. Šajā lietā tika iesniegta kasācijas sūdzība no apsūdzētā J.A. un viņa aizstāves S. Kalniņas par Rīgas apgabaltiesas 2012. gada 19. decembra lēmumu. Apelācijas tiesa atstāja negrozītu pirmās instances tiesas lēmumu, ar kuru J.A. tika atzīts par vainīgu KL 176. panta trešajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā. Viens no galvenajiem argumentiem kasācijas sūdzībā bija, ka apsūdzētajam J.A. bija alibi un par šo alibi varēja liecināt Ž.I. Prokurore lietā minēja, ka minētā lieciniece tiesā nav tikusi nopratināta, un tas nav noticis tiesu vainas dēļ, bet gan tāpēc, ka dažādu iemeslu dēļ šo liecinieci nebija iespējams nogādāt uz tiesu. Bet par savu alibi J.A. bija nepieciešams norādīt jau pirmstiesas procesā, ko apsūdzētais nebija izdarījis. Kasācijas instances tiesa norādīja, ka atbilstoši KPL 126. panta ceturtajai daļai uz apstākļiem, kas izslēdz kriminālatbildību, kā arī alibi jānorāda personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību saistībā ar šā nodarījuma izmeklēšanu. Ja šī persona uz šādiem apstākļiem vai alibi nenorāda, apsūdzībai nav pienākuma pierādīt to neesamību, tiesai nav jādod to vērtējums spriedumā. Kā arī kasācijas tiesa lēmumā norādīja, ka apsūdzētais J.A. neprasīja pirmstiesas procesā nopratināt nevienu personu sakarā ar savu alibi, un kaut gan pēc tam norādīja, ka ir lieciniece, kura var liecināt, ka viņš nozieguma izdarīšanas brīdī atradies citā vietā, nav norādījis, kur viņš tieši ir atradies. Šajā lēmumā kasācijas tiesa noraidīja kasācijas sūdzību, bet atcēla Rīgas apgabaltiesas 2012.gada 19.decembra lēmumu daļā par J.A. darbību kvalifikāciju, un nosūtīja lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā, pārējās sprieduma daļas atstājot negrozītas.³²

LPSR KPK aizdomās turētais bija persona, kura uz likuma pamata aizturēta vai pret kuru pirms apsūdzības celšanas ir ticis pielietots kāds drošības līdzeklis. Pie tam KPK regulējumā persona varēja atrasties aizdomās turētā statusā kopumā tikai 13 dienas, pēc tam šo personu bija nepieciešams atbrīvot vai celt pret viņu apsūdzību. Pie tam LPSR KPK aizdomās turētais kā personas statuss bija saprotams divās nozīmēs, vienā nozīmē šī persona bija procesa dalībnieks, bet otrā nozīmē tā dēvēja arī faktiski aizdomās turēto personu, kura nav tikusi atzīta par procesuālo subjektu.³³

³² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013. gada 5. jūnija lēmums lietā Nr. SKK –298/2013. Pieejams: at.gov.lv/files/files/skk-298-13.doc [aplūkots 2016. gada 27. aprīlī]

³³ Liede A. Latvijas PSR Kriminālprocess un tiesu pierādījumi. Rīga: Zvaigzne, 1970, 135. lpp.

Apsūdzētā statusu persona iegūst, kad procesa virzītājs pieņem lēmumu par šīs personas saukšanu pie kriminālatbildības. Pret šādu persona uzsāktā kriminālvajāšana nav izbeigta, šī persona nav attaisnota vai atzīta par vainīgu ar notiesājušo tiesas spriedumu. Pie tam viena un tā pati persona vienā kriminālprocesā nevar vienlaikus būt apsūdzētais un aizdomās turētais.³⁴

Apsūdzētā tiesības ir tādas pašas kā aizdomās turētajam, bet papildus vēl apsūdzētā tiesības regulē KPL 70.-73. pants. Arī apsūdzētajam atbilstoši KPL 74. pantam ir pienākums norādīt uz savu alibi tāpat kā aizdomās turētajam.³⁵

LPSR KPK apsūdzētais bija persona, kas pirmstiesas izmeklēšanā saukta pie kriminālatbildības. Tas nemaz neatšķiras no mūsdienu apsūdzētā. Bet viena no atšķirībām, tomēr, bija tāda, ka apsūdzēto, kas nodots tiesai, dēvēja par tiesājamo. Situāciju, kad apsūdzētais aizstāvējās pats, sauca par personīgo aizstāvību, savukārt, kad procesā piedalījās aizstāvis, to dēvēja par oficiālo aizstāvību.³⁶

Personas, kuras izdara noziedzīgos nodarījumus, ir ne tikai pilngadīgas, tāpēc, autorprāt, ir nepieciešams arī apskatīt dažas procesuālās īpatnības, kas ir būtiskas, ja kriminālprocesā persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, ir nepilngadīgais. Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma (turpmāk – BTAL) 3. pantam, „Bērns ir persona, kas nav sasniegusi 18 gadu vecumu, izņemot tās personas, kuras saskaņā ar likumu izsludinātas par pilngadīgām vai stājušās laulībā pirms 18 gadu vecuma sasniegšanas.” Pirmkārt, atbilstoši, KPL un BTAL 20. panta trešajai daļai lietas, kurās apsūdzētais ir nepilngadīgs, izskatāmas ārpus kārtas. Atšķiras arī nepilngadīgo personu pratināšanas ilgums, vienā diennaktī nepilngadīgo bez viņa piekrišanas nedrīkst pratināt vairāk par sešām stundām, ieskaitot pārtraukumu.³⁷ Nepilngadīgajam arī atšķiras apcietinājuma termiņi, kuru ilgums ir regulēts KPL 278. pantā. Tas ir jāņem vērā, jo bērnu tiesībām ir jābūt īpaši aizsargātām, neskatoties uz to, vai tas ir cietušais, vai likumpārkāpējs.

Izanalizējot divu galveno personu, kas piedalās izlīguma īstenošanā, statusus, var secināt, ka neskatoties uz to, ka kriminālprocesā parasti ir gan cietušais, gan persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību, būtiski var atšķirties gan situācijas un atbilstoši situācijām – veids, kā tiek slēgts izlīgums, tāpat atšķirīgs ir arī vainīgās personas kriminālprocesuālais statuss dažādās procesa stadijās. Viens no veidiem, kādā var norisināties izlīguma process ir ar Probācijas dienesta starpnieka piedalīšanos.

³⁴ Kriminālprocesa likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=107820> [aplūkots 2016. gada 27. aprīlī]

³⁵ Turpat.

³⁶ Liede A. Latvijas PSR Kriminālprocess un tiesu pierādījumi. Rīga: Zvaigzne, 1970, 131.-134. lpp.

³⁷ Bērnu tiesību aizsardzības likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=49096> [aplūkots 2016. gada 1. maijā]

3. IZLĪGUMS AR STARPNIEKA PIEDALĪŠANOS

Izlīgums atbilstoši KPL 381. panta pirmajai daļai var tikt īstenots ar Probācijas dienesta apmācīta starpnieka palīdzību. Pie tam, kā tas ir minēts KPL 381. panta otrajā daļā, procesa virzītājs var informēt Probācijas dienestu par šī starpnieka iesaistīšanu gadījumā, ja vainīgā persona ir pilngadīga, savukārt tādā gadījumā, ja noziedzīgo nodarījumu izdarījis nepilngadīgais, procesa virzītājam ir obligāti jāinformē Probācijas dienests, izņemot gadījumu, kad izlīgums jau ir noticis.

Pie tam praksē procesa virzītāji parasti informē Probācijas dienestu tikai nosūtot informāciju par to, ka process ir uzsākts pret nepilngadīgo. Savukārt šeit, autorprāt, būtu pareizāk tulkot vārdu „informēt” tādā ziņā, ka tiek nosūtīta informācija un procesa virzītāja pieprasījums rīkot izlīgumu. Tas ir gadījumā, ja izlīgums jau nav noticis. Šāda pieeja būtu pareizāka, jo ļoti bieži nepilngadīgām personām ir vajadzīga saruna, vajadzīgs veids, kā izrunāties un saprast savas darbības sekas. Tādos gadījumos Probācijas dienesta rīkots izlīgums palīdz šīm nepilngadīgajām personām un veicina to, lai šīs personas vairs neatkārtotu savas kļūdas un nepārkāpj likumu. Kā arī šāda ideja tiek atbalstīta no Probācijas dienesta puses.

Izlīgumu īsteno un organizē Probācijas dienesta apmācīts starpnieks (turpmāk – Starpnieks). Šāds Starpnieks var būt brīvprātīgais probācijas darbinieks, kuru sertificē uz 2 gadiem vai arī amatpersona.³⁸ Brīvprātīgais probācijas darbinieks izlīgumā drīkst būt Starpnieks tādā gadījumā, ja viņam ir pietiekamas zināšanas un prasmes izlīguma organizēšanā un vadīšanā, viņš nav saukts pie kriminālatbildības par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, viņš ir saņēmis Valsts probācijas dienesta izsniegtu sertifikātu. Sertifikāta izsniegšanu regulē Ministru kabineta 2007. gada 20. novembra noteikumi Nr. 782 „Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests sertificē brīvprātīgos probācijas darbiniekus, kuri ir starpnieki izlīgumā”. Brīvprātīgie probācijas darbinieki slēdz līdzdarbības līgumus ar Probācijas dienestu un saņem Ministru kabineta noteikumos noteiktu atlīdzību par savu pienākumu pildīšanu. Būtiska atšķirība no Probācijas dienesta amatpersonas ir tajā, ka Starpnieks nevar vadīt un organizēt vairāk kā 20 izlīgumus viena gada laikā.³⁹

Starpnieka tiesības un pienākumus nosaka Ministru kabineta 2007. gada 4. decembra noteikumi Nr.825 „Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē un vada izlīgumu ar starpnieka palīdzību”. Starpnieka tiesībās ietilpst arī tiesības atteikties organizēt un vadīt

---

³⁸ Ziedīņa D. Izlīguma īstenošanas pieredze Valsts Probācijas dienestā. Rīga, Valsts probācijas dienests, 2013, 9. lpp.

³⁹ Valsts probācijas dienesta likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=82551> [aplūkots 2016. gada 1. maijā]

izlīgumu, ja nav iespējams uzzināt kādas iesaistītās puses kontaktinformāciju vai arī iesaistītās puses nespēj panākt vienošanos par noziedzīga nodarījuma faktiem. Vēl, autorprāt, interesants nosacījums, kāpēc Starpnieks var atteikties organizēt izlīgumu, ir iesaistīto pušu vai trešās personas negatīvā uzvedība vai rīcība, kas var apdraudēt vai aizskart izlīguma sēdē klātesošo personu cieņu. Šāds nosacījums parāda to, ka izlīgumā ar Starpnieka piedalīšanos uzsvars tiek likts uz mierīgu, cieņpilnu un pozitīvu rezultātu vērstu atmosfēru izlīguma sēdē, kas palīdz gan iesaistītām pusēm, gan Starpniekam izlīguma panākšanā. Starpniekam ir pienākums atteikties no izlīguma organizēšanas un vadīšanas, ja viņš ir atradies vai atrodas personiskās, darījuma vai profesionālās attiecībās ar kādu no iesaistītām pusēm.⁴⁰ Tas pierāda, ka Probācijas dienesta rīkotajā izlīgumā nedrīkst pastāvēt interešu konflikts, kas gan ir vairāk ētisks noteikums salīdzinājumā, piemēram, ar KPL regulējumu.

Iesaistīto personu tiesības un pienākumi arī ir minēti Ministru kabineta 2007. gada 4. decembra noteikumos Nr.825 „Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē un vada izlīgumu ar starpnieka palīdzību”. Saskaņā ar šiem noteikumiem, piemēram, iesaistītajām pusēm ir tiesības pieprasīt tulka pakalpojumus, ko Probācijas dienests arī sniedz par saviem līdzekļiem, jo viena no galvenajām izlīguma ar Starpnieka piedalīšanos īpatnībām ir tā, ka tas ir pilnībā bez maksas. Šajā nosacījumā ietilpst arī tiesības cietušajam saņemt samaksu par izdevumiem, kas saistīti ar sabiedriskā transportlīdzekļa izmantošanu vai sava transportlīdzekļa izmantošanu, ja izlīguma sēde notiek brīvības atņemšanas iestādē vai ieslodzījuma vietā, bet cietušais atrodas citā administratīvajā teritorijā. Iesaistītajām pusēm ir noteikts pienākums piedalīties izlīguma sēdē personīgi, izņemot gadījumu ar nepilngadīgo cietušo, kura piedalīšanās izlīguma sēdē noziedzīgā nodarījuma veida vai nepilngadīgās personas vecuma dēļ var kaitēt šī cietušā psiholoģiskai attīstībai. Tādā gadījumā izlīguma sēdē piedalās tikai nepilngadīgās personas likumiskais pārstāvis.⁴¹

Izlīgums tiek organizēts, ja no procesa virzītāja ir saņemts rakstisks pieprasījums, bet no tiesneša saņemts ierosinājums, vai arī no kādas no iesaistītajām pusēm ir saņemts iesniegums kādā no Probācijas dienesta struktūrvienībām. Pie tam ir jānošķir katrs no šiem gadījumiem, jo katrā gadījumā atšķiras process, kā Starpnieks organizē izlīgumu. Piemēram, ja izlīgumu organizē, pamatojoties uz iesaistītās puses rakstisku iesniegumu, tad Probācijas dienesta struktūrvienība piecu darbdienu laikā pēc iesnieguma saņemšanas par to rakstiski informē procesa virzītāju, pievienojot iesaistītās puses iesnieguma kopiju. Bet, ja izlīguma organizēšana noris, pamatojoties uz tiesneša ierosinājumu, Starpnieks ne vēlāk kā triju

---

⁴⁰ Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē un vada izlīgumu ar starpnieka palīdzību: Ministru kabineta 2007. gada 4. decembra noteikumi Nr.825. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=167543> [aplūkots 2016. gada 1. maijā]

⁴¹ Turpat.

darbdienu laikā pēc ierosinājuma saņemšanas sazinās ar iesaistītajām pusēm un noskaidro viņu vēlēšanos iesaistīties izlīgumā.

Probācijas dienests organizē un vada izlīgumu starp cietušo un vainīgo personu:

- pirms kriminālprocesa uzsākšanas;
- visās kriminālprocesa stadijās;
- pēc tiesas nolēmuma pieņemšanas;
- pēc tam, kad stājies spēkā prokurora priekšraksts par sodu;
- pēc tam, kad stājies spēkā lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības;
- ja tiesnesis lemj jautājumu par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa piemērošanu bērnam.⁴²

Šāds uzskaitījums norāda uz to, ka izlīgums kriminālprocesā nedaudz atšķiras no izlīguma ar Starpnieka piedalīšanos, jo tas ir iespējams gan pirms procesa uzsākšanas, gan arī pēc tiesas nolēmuma pieņemšanas, kā arī pēc tam, kad stājies spēkā prokurora priekšraksts par sodu, un pēc tam, kad stājies spēkā lēmums par kriminālprocesa izbeigšanu, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības. Tas nozīmē, ka izlīgums, ko organizē un vada Starpnieks, var būt noslēgts arī ārpus kriminālprocesa.

Probācijas dienestā rīkotajā izlīgumā tiek izmantotas divas izlīguma metodes – izlīgums un izlīguma sanāksme. Tas, kuru no metodēm izvēlēties, ir atkarīgs no iesaistīto pušu vēlmes. Metodes savā starpā atšķiras ar to, ka izlīguma sanāksmē saruna notiek pēc iepriekš sagatavota speciāla scenārija, kurā tiek sagatavoti jautājumi konkrētā secībā, un šādā izlīguma metodē piedalās visas puses, kuras skāra nodarījums. Parasti izlīguma process sastāv no 4 daļām – cietušā un vainīgās personas sagatavošanas, izlīguma sēdes, izlīguma dokumenta rakstiskas sagatavošanas un izlīguma sēdes noslēguma.⁴³ Izlīguma sanāksmes metode jeb *conferencing* 2014. gadā tika izmantota 44 gadījumos no visiem organizētajiem 1296 izlīgumiem. Pie tam šī metode Eiropā tiek atzīta par efektīvu noziegumu profilakses veidu darbā ar nepilngadīgajiem, jo izlīguma sanāksme tiek veidota kā pedagoģisks process darbā ar nepilngadīgajiem. Tas strādā arī kā preventīvs līdzeklis noziedzīgo nodarījumu atkārtotības novēršanai.⁴⁴ Savukārt 2015. gadā izlīguma sanāksme ir izmantota 37 gadījumos no visiem

---

⁴² Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē un vada izlīgumu ar starpnieka palīdzību: Ministru kabineta 2007. gada 4. decembra noteikumi Nr.825. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=167543> [aplūkots 2016. gada 1. maijā]

⁴³ Ziediņa D. Izlīguma īstenošanas pieredze Valsts Probācijas dienestā. Rīga, Valsts probācijas, 2013, 12. - 16. lpp.

⁴⁴ Valsts probācijas dienesta publiskais pārskats. b. v.: Valsts probācijas dienests, 2014. Pieejams: http://www.probacija.lv/uploads/gada_parskati/final_2014_vpd_publiskais_parskats.pdf [aplūkots 2016. gada 3. maijā]

organizētajiem 1090 izlīgumiem, kas parāda to, ka izlīguma sanāksme vēl joprojām tiek aktīvi izmantota.⁴⁵ Pie tam no Probācijas dienesta prakses ir piemērs, kad šādā izlīguma sanāksmē ir piedalījušies 13 cilvēki, bet Norvēģijas praksē ir bijis gadījums, kad izlīguma sanāksmē ir piedalījušies pat 30 cilvēki. Tik apjomīgā izlīguma procesā šāda sanāksme tika sadalīta divos „apļos” – iekšējā un ārējā, kur iekšējā bija iesaistītas personas, kuras vairāk skāra noziedzīgais nodarījums, savukārt ārējā aplī iesaistītas tās personas, kuras bija mazāk iesaistītas, bet kuras skāra, piemēram, noziedzīga nodarījuma sekas.⁴⁶

Starpnieka vadīta izlīguma organizēšana tiek uzsākta tajā dienā, kad cietušais un vainīgā persona ir izteikušas savu piekrišanu dalībai izlīgumā. Ļoti svarīga izlīguma procesā ir tieši cietušā un likumpārkāpēja sagatavošana izlīguma sēdei vai sanāksmei. To kā piemēru min arī Probācijas dienesta pārstāve un viena no Starpniecēm. Šādā sagatavošanā personām tiek izskaidrota izlīguma norise, kā arī izlīguma iespējamās sekas, bet galvenais, ka personas psiholoģiski sagatavotas savstarpējām pārrunām vienā telpā. Pirms izlīguma arī notiek iesaistīto personu gribas noskaidrošana, lai pēc iespējas izslēgtu draudu vai spaidu ietekmē noslēgtus izlīgumus.⁴⁷ Pēc tam iesaistītās puses ar Starpnieku vienojas par izlīguma sēdes vietu un laiku. Bet, ja cietušais nesniedz atbildi 15 dienu laikā no uzaicinājuma piedalīties, tad tiek uzskatīts, ka viņš atsakās no piedalīšanās izlīgumā un izlīguma īstenošana nenotiek. Starpniekam izlīguma organizēšanas un vadīšanas kopējais ilgums nedrīkst pārsniegt sešus mēnešus, bet, ja izlīgums tiek organizēts uz tiesneša ierosinājuma pamata, tad izlīguma organizēšanas laiks nedrīkst būt ilgāks par diviem mēnešiem no ierosinājuma saņemšanas dienas, savukārt izlīguma nosacījumu izpildes termiņš nevar būt ilgāks par sešiem mēnešiem. Starpniekam ir rakstiski jāinformē tiesnesis par izlīguma rezultātiem ne vēlāk kā triju darbdienu laikā pēc izlīguma sēdes. Savukārt, ja iesaistītās puses nespēj izlīgt sešu mēnešu laikā, tad Starpniekam ir nepieciešams paziņot par to procesa virzītājam.

Ja iesaistītās puses izlīgst, tad Starpnieks noformē izlīgumu rakstiski, kurā iekļauj informāciju par iesaistītām pusēm, par krimināllietu, ja ir uzsākts kriminālprocess, par trešajām personām, ja tās piedalījās izlīgumā, par izlīguma priekšmetu, tā nosacījumiem un iespējamām sekām. Izlīgums tiek noformēts četros eksemplāros, kurus paraksta iesaistītās puses un Starpnieks. Ja kriminālprocess ir jau uzsākts, tad eksemplārus saņem iesaistītās puses, procesa virzītājs un Probācijas dienesta struktūrvienība, bet, ja kriminālprocess nav uzsākts, tad atbilstoši izlīgums tiek noformēts trijos eksemplāros. Ja izlīgumā piedalās

---

⁴⁵ Valsts probācijas dienesta statistika. b. v.: Valsts probācijas dienests, 2015. [Nav publiski pieejams]

⁴⁶ Intervija ar Valsts probācijas dienesta Rīgas teritoriālās struktūrvienības Izlīguma, izvērtēšanas ziņojumu, piespiedu un sabiedriskā darba departamenta Izlīguma nodaļas amatpersonu un vecāko referenti - starpnieci. 2016. 13.maijs. [Nav publiski pieejams]

⁴⁷ Turpat.

nepilngadīgā persona, tad izlīgumu paraksta nepilngadīgās personas likumiskais pārstāvis vai bāriņtiesa, bet ja šī nepilngadīgā persona ir sasniegusi 14 gadu vecumu, arī tā paraksta izlīgumu.

Vēl intervijā ar Probācijas dienesta pārstāvi un vienu no Starpniecēm tika noskaidrotas dažas praktiskas problēmas. Piemēram, viena no šādām problēmām ir tajā, ka bieži ir grūti saaicināt visas iesaistītās personas kopā vienā laikā, it īpaši gadījumā, ja tiek izmantota izlīguma sanāksme. Bet šī problēma ir atrisināma un nav tik nopietna, kā, piemēram, situācijās, kad izlīgums tiek organizēts ieslodzījuma vietā, ir jāsaņem dažādas atļaujas, kas ietekmē izlīguma sēdes norises ilgumu. Gan izlīguma sēdes norises ilgums, gan arī tas, ka izlīgums tāda gadījumā tiek rīkots ieslodzījuma vietā ietekmē cietušā vēlmi piedalīties šādās izlīguma sēdēs, tāpēc bieži šādi izlīgumi nenotiek. Vēl iemesls, kāpēc praksē Probācijas dienesta izlīgumi dažreiz nenotiek ir tāds, ka personas, kuras atrodas ieslodzījuma vietās nevar atlīdzināt cietušajam tādu materiālu kompensāciju, kādu cietušais pieprasa. Tāda pati problēma ir arī gadījumos, ja likumpārkāpējs ir nepilngadīgais no bērnu nama, jo šādām personām ienākumu apjoms nav tik liels, kas bieži ir noteicošais iemesls, lai izlīgums tomēr nenotiktu.⁴⁸ To pierāda arī 2015. gada statistika, kurā ir redzams, ka materiālā kompensācija, kā nosacījums izlīguma noslēgšanai, ir bijis par pamatu 262 izlīgumu noslēgšanai.⁴⁹

Kas ir interesanti, ka bieži cietušajām personām svarīgi ir tas, lai likumpārkāpējs saprot savu prettiesisko darbību sekas un nožēlo tās. To pierāda piemērs ar 96 izlīguma gadījumiem, kur izlīguma nosacījums bija vainīgās personas atvainošanās.⁵⁰

Izlīgums, kuru organizē un vada Starpnieks, ieņem būtisku lomu kriminālprocesā un krimināltiesībās vispār. Tas ne tikai darbojas kā veids kriminālprocesuālā mērķa – krimināltiesisko attiecību taisnīga noregulējuma bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē sasniegšanai, bet arī darbojas kā preventīvs līdzeklis noziedzīgo nodarījumu neatkārtotībai. Pie tam šāds izlīguma īstenošanas veids ir vērsts uz taisnīguma atjaunošanu un tas ir ļoti svarīgi tieši izlīgumā iesaistīto personu turpmākajās dzīvēs. Ja personas izlīgst, tad visbiežāk personas ir apmierinātas ar to, ka ir vērsušās Probācijas dienestā un ir izmantojušas izlīgumu kā situācijas risinājumu, savukārt gadījumos, kad izlīgums tiek iesniegts procesa virzītājam kriminālprocesā tur jau tiek vērtēts, vai vainīgo personu atbrīvot vai neatbrīvot no kriminālatbildības, tas ir, kādas būs sekas šādam izlīgumam.

---

⁴⁸ Intervija ar Valsts probācijas dienesta Rīgas teritoriālās struktūrvienības Izlīguma, izvērtēšanas ziņojumu, piespiedu un sabiedriskā darba departamenta Izlīguma nodaļas amatpersonu un vecāko referenti - starpnieci. 2016. 13.maijs. [Nav publiski pieejams]

⁴⁹ Valsts probācijas dienesta statistika. b. v.: Valsts probācijas dienests, 2015. [Nav publiski pieejams]

⁵⁰ Turpat.

4. IZLĪGUMA SEKAS

Izlīgumu varētu salīdzināt ar tādu kā kļūdu piedošanu, „grēku piedošanu”, kā otro iespēju cilvēkiem, kuri pierāda, ka ir to pelnījuši un vēlas mainīt savu dzīvi vai ir sapratuši savas darbības kļūdas. Līdz ar to izlīguma sekas ir ļoti būtiskas šo cilvēku turpmākajā dzīvē. Viens no nepieciešamajiem noteikumiem izlīguma īstenošanā ir tas, ka vainīgā persona atzīst savu vainu. Šī persona atzīst to, ka ir veikusi noziedzīgo nodarījumu un ar to pierāda, ka ir gatava mainīties. Šādā situācijā šai personai, protams, ir svarīgs tas, kā šī atzīšanās tiks novērtēta, tāpēc arī jānošķir situācijas, kad izlīgumam var būt vainīgajai personai pozitīvas sekas, un kādos gadījumos tas var būt tikai kā atbildību mīkstinošs apstāklis.

KPL izlīguma sekas regulē trīs panti – 377. panta devītais punkts, 379. panta pirmās daļas otrais punkts un 538. pants. 377. panta devītais punkts nepieļauj kriminālprocesa uzsākšanu, bet, ja process ir uzsākts, tas ir jāizbeidz, ja izpildās devītais punkts. Proti, gadījumā, ja process var tikt uzsākts tikai uz cietušā pieteikuma pamata, un šis cietušais ir noslēdzis izlīgumu ar aizdomās turēto vai apsūdzēto. Šis pants ir jāievēro, un izlīguma piemērošanas izvērtēšanā tas arī ir jāapskata, it īpaši tāpēc, ka KPL 379. panta pirmās daļas otro punktu var piemērot tikai, ja tiek konstatēts, ka nav 377. panta devītajā punktā minētais kriminālprocesa nepieļaujošais apstāklis. To pierāda arī Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 17. maija lēmums lietā SKK - 283/2007, kurā Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departaments nolēma grozīt Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2007. gada 26. marta lēmumu. Apelācijas instances tiesa nepareizi piemēroja KPL 379. panta pirmās daļas otro punktu, tā vietā, lai piemērotu 377. panta devīto punktu. Šajā lietā J.P. tika atzīts par vainīgu KL 260. panta pirmajā daļā minētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, bet apelācijas tiesā apsūdzētais tika atbrīvots no kriminālatbildības, pamatojoties uz izlīgumu ar cietušās L.M. likumisko pārstāvi M.R. Kasācijas protestu iesniedza prokurors, kurš apgalvoja, ka apelācijas tiesa nepareizi ir piemērojusi KL un KPL normas, pasliktinot apsūdzētā stāvokli - izbeidzot kriminālprocesa uz nereabilitējoša pamata. Kasācijas instances tiesa atzina prokurora kasācijas sūdzību par pamatotu un grozīja apelācijas instances tiesas spriedumu, atzīstot, ka J.P. tiek atbrīvots no kriminālatbildības saskaņā ar KPL 377. panta devīto punktu.⁵¹

KPL 379. panta pirmās daļas otrais punkts nosaka tiesības, nevis pienākumu izmeklētājam ar uzraugošā prokurora piekrišanu, prokuroram vai tiesai izbeigt

---

⁵¹ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 17. maija lēmums lietā SKK - 283/2007. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba/2007/> [aplūkots 2016. gada 3.maijā]

kriminālprocesu. Tas nozīmē, ka šī KPL norma nav imperatīva. Šāda tēze ir tikusi vairākas reizes apstiprināta arī tiesu praksē. Piemēram, Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007.gada 19.decembra lēmumā, kurā lieta tika izskatīta kasācijas instancē, pamatojoties uz apsūdzētās kasācijas sūdzību. Šajā lietā apsūdzētā V.L., vadot transportlīdzekli, pārkāpa Ceļu satiksmes noteikumus, proti, vadīja transportlīdzekli, pārkāpjot atļauto ātrumu un pārvadāja pasažieri, kas nebija piesprādzējies. Nepareizas transportlīdzekļa vadīšanas ātruma izvēles dēļ, V.L. nespēja novaldīt automašīnu un tā nobrauca no ceļa un apgāzās. Ceļu satiksmes negadījuma rezultātā pasažierai J.S. tika nodarīti smagi, dzīvībai bīstami miesas bojājumi, kuru rezultātā iestājās pasažieres nāve. Apsūdzība bija celta pēc KL 260. panta otrās daļas. Pirmās instances tiesā tika noslēgts izlīgums ar cietušo. Prokurors iesniedza apelācijas protestu un ar Kurzemes apgabaltiesas Krimināllietu tiesas kolēģijas 2007.gada 29.oktobra lēmumu pirmās instances tiesas lēmums atcelts un lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai. Kasācijas sūdzību iesniedza apsūdzētā V.L. un cietusī V.S.. Kasācijas instances tiesa nolēma, ka apelācijas instances lēmums ir atstājams negrozīts, bet abas apelācijas sūdzības ir noraidāmas, uzsverot to, ka apelācijas instances tiesas atzinumi ir pamatoti un atbilst likuma prasībām. Apelācijas instances tiesas viens no argumentiem bija tāds, ka ir jāievēro ne tikai konkrēta likuma norma, bet jāvadās arī no vispārējiem tiesību principiem, jāvērtē visi lietā konstatētie apstākļi kopā, lai pieņemtu lēmumu par personas atbrīvošanu no kriminālatbildības. Ņemot vērā to, ka apsūdzētās darbības ir izraisījušas vissmagākās iespējamās sekas, kā arī apsūdzētās attieksmi pret nodarījumu, jo viņa nav atzinusi savu vainu, bet tajā pašā laikā ir izlīgusi ar cietušo, var apšaubīt to, ka viņa patiesi ir sapratusi savas kļūdas un nožēlojusi savu rīcību. Līdz ar to Krimināllietu departaments atzina, ka KL 260. panta otrajā daļā norādītais noziedzīgais nodarījums nav ietverts to noziedzīgo nodarījumu sarakstā, par kuru obligāti jāizbeidz kriminālprocess, tāpēc tiesai nav likumā noteikts pienākums izbeigt kriminālprocesu, pamatojoties uz cietušās un apsūdzētās izlīgumu.⁵²

Savukārt citā spriedumā ir izteikta tēze par to, ka iespējamā personas atbrīvošana no kriminālatbildības sakarā ar izlīgumu, ir saistīta ar lietā iegūto pierādījumu izvērtējumu, bet Senāts saskaņā ar KPL 569.panta trešo daļu pierādījumus lietā no jauna nevērtē. Šajā Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2012. gada 16. augusta lēmumā lietā SKK -352/2012 tika iesniegta kasācijas sūdzība par Kurzemes apgabaltiesas 2012. gada 10. aprīļa spriedumu ar kuru apsūdzētajam A.K. tika noteikts sods – brīvības atņemšana uz 2

---

⁵² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 19. decembra lēmums lietā SKK - 713/2007. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-likuma-normam-ar-tezem/kriminalprocesa-likums/#30> [aplūkots 2016. gada 3.maijā]

gadiem un 1 mēnesi par huligānismu. Minētajā lietā A.K. bārā Ventspilī, huligānisku motīvu vadīts, ar dūri iesita J.J., kurš no sitiena nokrita uz grīdas, bet A.K. vēl vairākas reizes ar dūrēm iesita J.J, kā arī vismaz divas reizes iespēra pa dažādām ķermeņa daļām. 2012. gada 23. maijā Augstākās tiesas Senātā tika saņemts apsūdzētā A.K. lūgums rast iespēju viņa atbrīvošanai no kriminālatbildības, pamatojoties uz izlīgumu ar cietušo J.J. Senāts atzina, ka lūgums par izlīguma pieņemšanu un A.K. atbrīvošanu no kriminālatbildības kasācijas instances tiesā nav pamatots. Senāts atzina, ka izlīgums, pamatojoties uz KPL 377. panta devīto punktu, ir iespējams arī kasācijas instances tiesā, bet apsūdzētais A.K. un cietušais J.J. ir panākuši izlīgumu kriminālprocesā, kuru veic sabiedrības interesēs, neatkarīgi no cietušās personas gribas. Līdz ar to izlīgums bija slēdzams saskaņā ar KPL 379. panta pirmās daļas otro punktu un procesa virzītājs tādā gadījumā var izlemt jautājumu par kriminālprocesa izbeigšanu. Tā kā Senātam, lai pieņemtu lēmumu par apsūdzēta atbrīvošanu no kriminālatbildības saistībā ar izlīgumu ar cietušu, būtu nepieciešams izvērtēt lietā iegūtos pierādījumus, ko Senāts atbilstoši KPL normām nedara, tad šim izlīgumam kasācijas instances tiesā nav tiesiska pamata.⁵³ Līdz ar to pat tādā gadījumā, ja iesaistītās personas ir noslēgušas izlīgumu un iesniegušas to atbilstoši 379. panta pirmās daļas otrajam punktam, izlīgums var arī nenodrošināt vainīgajam atbrīvošanu no kriminālatbildības, bet šādam izlīgumam var būt krimināltiesiskas sekas – tas var būt atbildību mīkstinošs apstāklis.

KPL 538. pantā ietvertās izlīguma sekas pēc būtības neatšķiras no 379. panta pirmās nodaļas otrā panta sekām, jo izlīgums arī var tikt pieņemts un var tikt nepieņemts. Atšķirība ir vērojama tajā, ka 538. pants regulē tieši tiesvedībā noslēgta izlīguma sekas, tas ir, tādu izlīgumu, kas tiek noslēgts jau kriminālprocesa iztiesāšanas stadijā. Šajā stadijā izlīguma gadījumā starp cietušo un apsūdzēto, tās var paziņot par izlīguma esamību līdz tiesas aiziešanai uz apspriežu telpu. Ja par izlīgumu paziņo mutvārdos tiesas sēdes laikā, tad par izlīgšanas faktu un izlīgumu izdara ierakstu tiesas sēdes protokolā un to paraksta abas puses. Ja izlīgums tiek iesniegts rakstveidā, to pievieno lietai. Pēc rakstveida izlīguma saņemšanas tiesa pārlicinās, vai tas noslēgts labprātīgi un cietušais saprot izlīguma sekas. Vienīgais šajā pantā nav noteikts, kāds izlīgums tieši tas ir, 379. panta pirmās daļas otrajā punktā minētais, vai 377. panta devītajā punktā minētais. Līdz ar to mainās arī personas statusi. Pie tam šajā pantā ir noteikts obligāts pienākums iesniegt šo izlīgumu pirms tiesas aiziešanas uz apspriežu istabu. Kā arī interesanti ir tas, ka tiesai ir tiesības nepārbaudīt lietas materiālus, ja tiek noskaidrots, ka cietušais un apsūdzētais ir noslēguši izlīgumu. Tādā gadījumā rodas jautājums

---

⁵³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2012. gada 16. augusta lēmums lietā SKK –352/2012. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba/2012/> [aplūkots 2016. gada 3.maijā]

– kā tiesa var pieņemt pareizu un taisnīgu lēmumu, atbrīvojot vai neatbrīvojot personu no kriminālatbildības, ja tā nepārbauda lietas materiālus. Jo tikai pārbaudot, izanalizējot lietas materiālus, un izdarot secinājumus, apsverot kriminālprocesa sekas abos gadījumos, ir iespējams nonākt pie taisnīga situācijas atrisinājuma.

Profesore Valentija Liholaja savā rakstā arī ir izanalizējusi Jūrmalas tiesas 2008. gada 1. aprīļa spriedumu, kurā tiesa neizskatīja lietas materiālus, konkrēti – tiesa neveica pierādījumu pārbaudi, un izbeidza kriminālprocesu sakarā ar cietušās R.Š. un nepilngadīgās A.B. likumiskās pārstāves izlīgumu. Šajā lietā E.L. slepeni nolaupīja savai aizbildnei R.Š. piederošo naudu. Savukārt A.B. zinot, ka nauda iegūta prettiesiski zādzības rezultātā, paņēma no E.L. naudas summu un šo naudas summu samainīja pret latiem, ko tiesa kvalificēja kā realizēšanu. E.L. tika notiesāta par zādzības izdarīšanu, bet A.B. tika atbrīvota no kriminālatbildības. Tiesa atzina, ka apsūdzēto vaina ir pierādīta un noziegumu kvalifikācija ir pareiza, bet profesore šo atziņu apšaubīja, jo tas, ka A.B. samainīja no E.L. paņemto naudas summu pret citu valūtu nevarētu uzskatīt par realizēšanu, savukārt to, ka A.B. un E.L. pēc tam šo naudas summu izmantoja saviem līdzekļiem, to gan var uzskatīt par realizēšanu. Bet šajā lietā A.B. noziedzīgi iegūtu līdzekļu realizēšana netika inkriminēta. Un kas ir pats interesantākais, ka pat tad, ja A.B. visas šīs darbības būtu pareizi kvalificētas, izlīgums nevarētu notikt, jo mantas nolaupīšanā ir vainīga E.L., bet A.B. ir vainojama noziedzīgi iegūtu līdzekļu realizēšanā, kas ir noziedzīgais nodarījums pret jurisdikciju un nekā nav saistīts ar cietušo R.Š.⁵⁴ Līdz ar to, šāda lietas materiālu nepārbaudīšana saistībā ar izlīgumu var novest pie apšaubāmiem tiesas spriedumiem.

Izlīguma sekas ir pietiekami nopietnas, jo tik tiešām var ietekmēt cilvēku dzīves. Diemžēl ne vienmēr tiesas šīs sekas arī tā uztver, vai vismaz nepietiekami nopietni un profesionāli pieiet izlīguma apstākļu analīzei un lēmuma pieņemšanai, lai tiktu aizsargātas pareizās intereses. Piemēram, jau minētajā profesores V. Liholajas rakstā ir minēts, ka vienā spriedumā, kurā vainīgās personas tika apsūdzētas nelikumīgu medību veikšanā, tika noslēgts izlīgums ar virsmežzini un līdz ar to izbeigts kriminālprocess pret vainīgajām personām. Lietā divi apsūdzētie A.D. un D.J. bija veikuši nelikumīgas medības ar aizliegtu paņēmienu, bez medību atļaujas un vēl saudzēšanas laikā, nomedījot limitētu dzīvnieku. Ar šīm darbībām tika nodarīts kaitējums valstij, konkrēti, valsts medību saimniecībai, kuras intereses pārstāvēja Rēzeknes virsmežniecības virsmežzine A.E.. Lietā A.D. noslēdza izlīgumu ar virsmežzini pirmās instances tiesā, savukārt A.D., pārsūdzēja pirmās instances spriedumu, neatzīdams savu vainu, bet pēc tam arī noslēdza izlīgumu ar virsmežzini A.E.. Profesores uzskatā šajos

---

⁵⁴ Liholaja V. Izlīgums un taisnīgs krimināltiesisko attiecību noregulējums. *Jurista Vārds*, 2009. 7. jūlijs, Nr. 27 (570)

spriedumos nav skaidrības ne tikai par to, kā persona, kura neatzīstot savu vainu, var noslēgt izlīgumu, kaut gan šīs vainas atzīšana ir obligāts pienākums, bet arī tas, kura intereses, tad šajā kriminālprocesā ir aizsargātas. Atbilstoši analizētajiem spriedumiem, kaitējums tika nodarīts valstij, tātad ir aizskartas valsts intereses. Tāpēc arī virsmežzīnei nebija nekādu tiesību izlīgt ar apsūdzētajiem, jo nomedītais dzīvnieks nav ne Rēzeknes virsmežniecības īpašums, ne arī konkrētās virsmežzīnes īpašums.⁵⁵ Šādā gadījumā var tikai spriest, kādu motīvu vadīta bija virsmežzīne un kāpēc tiesa nosprieda atbrīvot šīs personas no kriminālatbildības, neizvērtējot to, ka šajā gadījumā ir jāņem vērā visas valsts intereses.

Ņemot vērā iepriekš minētos tiesu prakses piemērus, autors vēlētos piebilst to, ka iespējamais risinājums šādās situācijās varētu būt tas, ka normatīvajos aktos tiktu paredzēta iespēja procesa virzītājam ar speciālu lēmumu atcelt izlīgumu, kas noslēgts starp pusēm un kas ir bijis par pamatu vainīgās personas atbrīvošanai no kriminālatbildības. Gadījumi, kad šāda izlīguma atcelšana būtu pieļaujama, varētu būt īpaši reglamentēti normatīvajos aktos. Par piemēru tādām izmaiņām varētu ņemt Lietuvas Kriminālkodeksu, kurā ir noteikts, ka, gadījumā, ja apsūdzētais viena gada laikā no izlīguma ar cietušo izdara jaunu kriminālpārkāpumu vai noziegumu aiz neuzmanības, vai neizpilda panākto vienošanos par zaudējumu atlīdzināšanu, tad tiesai ir pamats atcelt lēmumu par atbrīvošanu no kriminālatbildības un saukt apsūdzēto pie kriminālatbildības par visiem izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem. Kā vēl viens gadījums šādai izlīguma atcelšanai varētu būt tad, ja izrādītos, ka izlīgums ir panākts ar prettiesiskiem līdzekļiem. Šāds risinājums paredz papildus tiesības un pienākumus procesa virzītājiem, bet tas varētu atrisināt praksē un teorijā pastāvošās problēmas. Kā arī vainīgās personas uztvertu nopietnāk šo iespēju izlīgt, tām nerastos nesodāmības sajūta un tas varētu darboties kā preventīvs līdzeklis.

Neatkarīgi no tā, kādas sekas izlīgumam ir kriminālprocesā – vai vainīgā persona tiek atbrīvota no kriminālatbildības vai netiek atbrīvota, vai arī šai personai izlīgums tiek uzskatīts par vainu mīkstināšu apstākli, galvenais ir tas, lai šīs sekas būtu taisnīgas un likuma normām atbilstošas. Lai ar izlīgumu tiktu panākta taisnīguma atjaunošana un izlīgumā iesaistītās personas patiešām izlīgtu un spētu dzīvot tālāk ar „mierīgu sirdi”, arī pēc noziedzīgā nodarījuma.

---

⁵⁵ Liholaja V. Izlīgums un taisnīgs krimināltiesisko attiecību noregulējums. *Jurista Vārds*, 2009. 7. jūlijs, Nr. 27 (570)

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autors izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Autors piedāvā šādu izlīguma definīciju: „Izlīgums ir cietušās personas un vainīgās personas savstarpējā vienošanās kriminālprocesā, kura panākta abu pušu pārrunu rezultātā, un tās ir vienojušās par kompromisu, kurā cietušajam nodarītais kaitējums tiek atlīdzināts vai novērsts, bet vainīgā persona, atlīdzinot cietušajam un nožēlojot savu darbību, var tikt atbrīvota no kriminālatbildības.”
2. Autors piedāvā veikt grozījumus Kriminālprocesa likuma 60.² pantā, iekļaujot personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību, pamattiesībās arī tiesības izlīgt ar cietušo.
3. Lai būtu lielāka skaidrība attiecībā uz cietušā jēdzienu kriminālprocesā, autors uzskata, ka personu lokam, kuras var iestāties mirušā cietušā vietā ir jābūt konkretizētam, piemēram, tie varētu būt mirušā „radnieki” – pārdzīvojušais laulātais, cietušā leļupējie, augšupējie (tēvs, māte) un īstie brāļi un māsas.
4. Gadījumus, ja ir strīds par to, kura no personām iestājas mirušā cietušā vietā un vai šī iestājusies persona pārstāv cietušā intereses, būtu jāizvērtē procesa virzītājam, kas varētu balstīties, piemēram, uz personu iesniegtajiem pierādījumiem, līdzīgi kā tas notiek mantojuma atklāšanās gadījumā un mantiniekiem ir pienākums pieteikties mantojumam.
5. Autors uzskata, ka Valsts probācijas dienesta organizētais un vadītais izlīgums ir viskvalitatīvākais tieši procesa dēļ, jo ar to ne tikai tiek sasniegts krimināltiesisko attiecību taisnīgs noregulējums, bet arī tiek atjaunots taisnīgums, kas būtiski ietekmē gan cietušās personas, gan vainīgā domas par izdarīto noziedzīgo nodarījumu un turpmāko dzīvi pēc tā.
6. Ņemot vērā nepieciešamo īpašo pieeju izlīguma procesam, kas ir saistīts ar nepilngadīgajiem, autors uzskata, ka Kriminālprocesa likuma 381. panta otrajā daļā minētais pienākums informēt Valsts probācijas dienestu ir jāuztver kā pienākums iesaistīt Valsts probācijas dienestu izlīguma organizēšanā un vadīšanā.
7. Tiesu prakses izpētes gaitā, autors ir izsecinājis, ka procesa virzītājiem ir jāpievērš lielāka uzmanība tam, kā tiek noslēgti izlīgumi, kādas intereses tiek aizsargātas, kā arī tam, vai atbrīvošana no kriminālatbildības ir pareizākais situācijas atrisinājums.

8. Autors uzskata, ka normatīvajos aktos vajadzētu paredzēt iespēju procesa virzītājam ar speciālu lēmumu atcelt izlīgumu īpašos gadījumos, piemēram, ja vainīgā persona atkārtoti veic noziedzīgo nodarījumu vai atbrīvošana no kriminālatbildības ir notikusi, pamatojoties uz prettiesisku izlīgumu.
9. Kriminālprocesa likuma 538. pantā autors piedāvā ieviest tiesai obligātu pienākumu pārbaudīt lietas materiālus, jo bez tā, nav iespējams novērtēt, vai personas atbrīvošana no kriminālatbildības sakarā ar izlīgumu ir taisnīgs un pareizs lēmums konkrētajā gadījumā. It īpaši tas attiecas uz lietām, kurās ir iesaistītas nepilngadīgās personas, kurās vēl papildus būtu nepieciešams veikt lēmuma motivācijas aprakstu, lai saprastu, kāpēc persona tiek vai netiek atbrīvota no kriminālatbildības.

IZMANTOTĀS LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

Literatūra:

1. Autoru kolektīvs B. Azāna vadībā. Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksa komentāri. Rīga: Avots, 1986.
2. Bočs L. Nācija un Mediācija. *Jurista Vārds*, 2014. 20. maijs, 20(822)
3. Dombrovska M. Cietušā pārstāvība un personas aizstāvība kriminālprocesā. *Jurista vārds*, 2008. 4. novembris, 42(547)
4. Judins A. Izlīgums Latvijas krimināltiesībās. b. v.: Sabiedriskās politikas centrs Providus, 2005. Pieejams:
http://www.probacija.lv/uploads/petijumi/izligums_20latvijas_20kriminaltiesibas.pdf
[aplūkots 2016. gada 10. aprīlī]
5. Krastiņš U., Liholaja V. Salīdzināmās krimināltiesības. Igaunija, Latvija, Lietuva. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.
6. Kronberga I. Restorative Justice in Latvia: Advancement, Perspectives and Challenges in Future. Rīga: Sabiedriskās politikas centrs Providus, 2013. 16. augusts. Pieejams:
http://providus.lv/upload_file/Publikācijas/Kriminalt/Restorative_Justice_Latvia_Report.pdf [aplūkots 2016. gada 10. aprīlī]
7. Liede A. Latvijas PSR Kriminālprocess un tiesu pierādījumi. Rīga: Zvaigzne, 1970.
8. Liholaja V. Izlīgums un taisnīgs krimināltiesisko attiecību noregulējums. *Jurista Vārds*, 2009. 7. jūlijs, 27 (570)
9. Luksa M. Tiesāšanās vietā – izlīgums. Kā taisnīguma atjaunošanas iespēja. b. v.: b. i., 2012. 14.maijs. Pieejams: <http://m.lvportals.lv/visi/likumi-prakse?id=247648?show=coment&size=3&size=3> [aplūkots 2016. gada 7. aprīlī]
10. Meikališa Ā. Kriminālprocesa tiesības. Vispārīgā daļa. Rīga: Raka, 2000.
11. Meikališa A., Strada-Rozenberga K. Kriminālprocess shēmās A daļa. Rīga. Latvijas vēstnesis, 2007.
12. Miķelsone T. Cietušā tiesības kriminālprocesā. *Jurista vārds*, 2008. 4. novembris, 42(547)
13. Strada-Rozenberga K. Par vienošanos kriminālprocesuālajā likumdošanā. *Jurista Vārds*, 2001. 10. aprīlis, 11(204)
14. Strada-Rozenberga K. Cietušais un tā tiesības kriminālprocesā. *Jurista Vārds*, 2008. 4. novembris, 42(547)

15. Valsts probācijas dienesta buklets par izlīgumu. b. v.: Valsts probācijas dienests, b. g. Pieejams: http://www.probacija.lv/uploads/bildes/izligums_buklets_pdf_2_.pdf [aplūkots 2016. gada 10. aprīlī]
16. Valsts probācijas dienesta publiskais pārskats. b. v.: Valsts probācijas dienests, 2014. Pieejams: http://www.probacija.lv/uploads/gada_parskati/final_2014_vpd_publiskais_parskats.pdf [aplūkots 2016. gada 3. maijā]
17. Valsts probācijas dienesta statistika. b. v.: Valsts probācijas dienests, 2015. [Nav publiski pieejams]
18. Ziediņa D. Izlīguma īstenošanas pieredze Valsts Probācijas dienestā. Rīga, Valsts probācijas dienests, 2013.
19. Zvejniece R. Izlīgums neuzliek pienākumu kriminālprocesu vienmēr izbeigt. b. v., b. i., 2008. 19. decembris. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/pazinojumi-presei/par-notikumiem/2008/decembris/232-izligums-neuzliek-pienakumu-kriminalprocesu-vienmer-izbeigt/> [aplūkots 2016. gada 15. aprīlī]
20. Canadian Resource Centre for Victims of Crime. Restorative Justice in Canada: what victims should know. 2011. Pieejams: <http://www.crcvc.ca/docs/restjust.pdf> [aplūkots 2016. gada 13. aprīlī]
21. Marshall T. F. Restorative Justice: An Overview. [s.l.], Home Office, Research Development and Statistics Directorate, 1999. Pieejams: <http://fbga.redguitars.co.uk/restorativeJusticeAnOverview.pdf> [aplūkots 2016. gada 13. aprīlī]
22. Van Ness D. W., Heetderks Strong K. Restoring Justice: An Introduction to Restorative Justice. Fourth Edition. Routledge, 2010. Pieejams: http://books.google.lv/books?id=AZv2MVkHBTcC&printsec=frontcover&hl=lv&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false [aplūkots 2016. gada 13. aprīlī]
23. Кузнецова Н.Ф., Тяжкова И.М. Курс уголовного права в пяти томах. Том 2. Общая часть: Учение о наказании. Москва: Зерцало-М, 2002. Pieejams: <http://www.alleng.ru/d/jur/jur244.htm> [aplūkots 2016. gada 1. maijā]

Normatīvie akti:

1. Krimināllikums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=88966> [aplūkots 2016. gada 30. martā]

2. Bērnu tiesību aizsardzības likums: LR likums. Pieejams:
<http://likumi.lv/doc.php?id=49096> [aplūkots 2016. gada 1. maijā]
3. Valsts probācijas dienesta likums: LR likums. Pieejams:
<http://likumi.lv/doc.php?id=82551> [aplūkots 2016. gada 1. maijā]
4. Kriminālprocesa likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=107820>
[aplūkots 2016. gada 30.martā]
5. Kārtība, kādā Valsts probācijas dienests organizē un vada izlīgumu ar starpnieka palīdzību: Ministru kabineta 2007. gada 4. decembra noteikumi Nr.825. Pieejams:
<http://likumi.lv/doc.php?id=167543> [aplūkots 2016. gada 1. maijā]
6. Mediācijas likums: LR likums. Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=266615>
[aplūkots 2016. gada 30.martā]
7. Igaunijas kriminālprocesa kodekss. [Internets] Pieejams:
<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/530102013093/consolide> [aplūkots 2016. gada 13. aprīlī]

Juridiskās prakses materiāli:

1. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 13. aprīļa lēmums lietā SKK - 222/2007. Pieejams;
<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba/2007/> [aplūkots 2016. gada 15.aprīlī]
2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 17. maija lēmums lietā SKK - 283/2007. Pieejams:
<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba/2007/> [aplūkots 2016. gada 3.maijā]
3. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2007. gada 19. decembra lēmums lietā SKK - 713/2007. Pieejams:
<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/klasifikators-pec-likuma-normam-ar-tezem/kriminalprocesa-likums/#30>
[aplūkots 2016. gada 3.maijā]
4. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2012. gada 16. augusta lēmums lietā SKK –352/2012. Pieejams:
<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/senata-kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba/2012/> [aplūkots 2016. gada 3.maijā]

5. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2013. gada 5. jūnija lēmums lietā Nr. SKK –298/2013. Pieejams: at.gov.lv/files/files/skk-298-13.doc [aplūkots 2016. gada 27. aprīlī]
6. Tiesu prakse kriminālprocesa izbeigšanā un personas atbrīvošanā no kriminālatbildības, pamatojoties uz cietušā un apsūdzētā izlīgumu. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas/> [aplūkots 2016. gada 15.aprīlī]
7. Intervija ar Valsts probācijas dienesta Rīgas teritoriālās struktūrvienības Izlīguma, izvērtēšanas ziņojumu, piespiedu un sabiedriskā darba departamenta Izlīguma nodaļas amatpersonu un vecāko referenti - starpnieci. 2016. 13.maijs. [Nav publiski pieejams]

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „Izlīgums kriminālprocesā” izstrādāts Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums ir veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā ietvertie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors. _____ Vladislavs Jašņiks

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: Mg.iur. Gunārs Kūtris _____ .2016.

(paraksts)

Recenzents:

Darbs iesniegts Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Krimināltiesisko zinātņu katedrā
____.____.2016.

Dekāna pilnvarotā persona:

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē ____ . ____ .2016. Nr. ____

Komisijas sekretārs